

FINAME PRO

Kompetencije za uspješnije
cjeloživotno učenje i izazove
svremenog društva

Ekonomска i upravna škola

SPLIT

UPRAVLJANJE OSOBNIM FINANCIJAMA

1

**PRIRUČNIK ZA
UČENIKE**

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda

Europska unija
Zajedno do fondova EU

UPRAVLJANJE OSOBNIM FINANCIJAMA

PRIRUČNIK ZA UČENIKE

Autori:

Suzana Mikulić, dipl. oec.
Klaudija Dimić, dipl. oec.
mr. sc. oec. Anita Grgić
Jure Radić, univ. spec. oec.
Sandra Hočevar-Gašparić, dipl. oec.

Recenzentice:

izv. prof. dr. sc. Ana Rimac Smiljanić
doc. dr. sc. Sandra Pepur

Split, 2019.

Izradu ovog priručnika sufinancirala je Evropska unija iz Europskog socijalnog fonda
Sadržaj ovog priručnika isključiva je odgovornost Ekonomski i upravne škole, Split

Priručnik za nastavu fakultativnog predmeta „Upravljanje osobnim financijama“ izrađen je u sklopu projekta „FINAME PRO – Kompetencije za uspješnije cjeloživotno učenje i izazove suvremenog društva“ (UP. 03.2.2.03.0082) financiranog iz Europskog socijalnog fonda. Korisnik projekta je Ekonomsko i upravna škola u Splitu, a projektni partneri Škola za dizajn, grafiku i održivu gradnju iz Splita, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet te Cluster za eko-društvene inovacije i razvoj CEDRA Split.

Projekt je pokrenut od strane Ekonomsko i upravne škole, Split kao izraz želje za modernizacijom školskog kurikuluma te uvođenja suvremenih sadržaja u nastavu, sve sa svrhom bolje pripreme učenika za daljnje obrazovanje i/ili tržište rada.

Cilj projekta je povećanje različitih vrsta pismenosti učenika kao temelja za uspješnije daljnje obrazovanje i cjeloživotno učenje. Kako bi se ostvario osnovni cilj projekta, provedbom niza projektnih aktivnosti uvedena su dva nova predmeta fakultativne nastave pod nazivom „Mediji u suvremenom društvu“ i „Upravljanje osobnim financijama“ te izvannastavna aktivnost „Upravljanje projektima i (društveno) poduzetništvo“ te je izrađen niz materijala (priručnici) i alata (računalna aplikacija) za pomoć učenicima u svladavanju gradiva.

Izvođenje nastave predmeta „Upravljanje osobnim financijama“ rezultirat će povećanjem finansijske, digitalne i u konačnosti informacijske pismenosti učenika (sposobnost samostalne pretrage, vrednovanja i korištenja informacija), kompetencije koja je ključna za uspješno daljnje obrazovanje i cjeloživotno učenje.

Ovim putem zahvaljujemo izv. prof. dr. sc. Ani Rimac Smiljanić i doc. dr. sc. Sandri Pepur s Ekonomskog fakulteta u Splitu na bezrezervnoj pomoći pri pisanju ovog priručnika, ustupljenim materijalima te recenziji. Također zahvaljujemo mr. sc. Ani Bedalov na pomoći pri metodološkom oblikovanju priručnika.

OSNOVNE INFORMACIJE O PROJEKTU:

Naziv projekta:

„FINAME PRO – Kompetencije za uspješnije cjeloživotno učenje i izazove suvremenog društva“

Šifra projekta:

UP.03.2.2.03.0082

Trajanje projekta:

24 mjeseca (studeni 2017. – studeni 2019.)

Vrijednost projekta:

1.371.199,99 HRK

Sufnancirano iz europskih strukturnih i investicijskih fondova:

1.239.190,85 HRK

Više informacija o EU fondovima:

www.strukturnifondovi.hr

Predgovor

Dragi učenici!

Pred vama je priručnik koji će vam približiti složeni svijet novca, pomoći shvatiti važnost i ulogu temeljnih financijskih pojmove i proizvoda, zainteresirati vas da sami krenete proučavati financijske proizvode i usluge kako biste mogli donositi kvalitetne financijske odluke i odrasti u financijski pismene gradane koji će u budućnosti znati upravljati osobnim financijama.

Svakodnevno se susrećete s brojnim mogućnosti financijskih izbora, a financijska pismenost će vam omogućiti donošenje kvalitetnijih životnih odluka.

Da bismo u tome uspjeli, valja krenuti od početka, ne preskačući ni jednu stepenicu koja vodi do cilja.

Što nam valja učiniti kako bismo to postigli:

- usvojiti temeljna znanja o novcu te kako ga razumno rasporediti
- naučiti kako štedjeti novac
- dobiti uvide u načine kako postati financijski stabilan i slobodan
- pripremiti uvjete za postizanje osobnih financijskih ciljeva
- naučiti kako povećati vlastita primanja i kako smanjiti troškove
- naučiti upravljati osobnim financijama.

Jer novcem je potrebno znati uspješno upravljati, kako novac ne bi upravljao nama!

Sretno!

osobne financije

financijski plan

financijske institucije

Sadržaj:

1. Uvod u predmet	9
2. Marketing i ponašanje potrošača	13
3. Osobni proračun	16
4. Financijsko planiranje i postavljanje finansijskih ciljeva	19
5. Novac	23
6. Bankarstvo	25
7. Krediti	26
8. Obračun plaće	28
9. Porezi	34
10. Bilanca	36
11. Štedno-ulagački proizvodi	40
12. Rizici kućanstva i zaštita od rizika	42
13. Poduzetništvo	44
14. Internetsko bankarstvo i online kupovina	45
15. Literatura	48
Popis slika	50
Popis tablica	51

1. UVOD U PREDMET

Značaj financijske pismenosti mladih u

Republici Hrvatskoj i u svijetu

Sve veća složenost financijskih tržišta, velik broj različitih financijskih proizvoda dostupnih na financijskim tržištima, povećanje tereta duga i ranjivost kućanstava od prevelikog zaduzivanja polazišta su koja kod potrošača traže određena financijska znanja potrebna za donošenje odgovornih financijskih odluka.

Postoje brojni primjeri ljudi koji su, zahvaljujući pomno promišljenim i isplaniranim financijskim odlukama, uspješno prebrodili brojne životne situacije (školovanje, kupnju stana, automobila...).

S druge strane, nekima to nije pošlo za rukom, ili su se izgubili u vrtlogu kredita, dugova, nedozvoljenih minusa... Što je tome pridonijelo?

Što je financijska pismenost?

Financijsku pismenost možemo definirati kao kombinaciju potrebnih financijskih znanja, vještina, stavova i ponašanja potrebnih za donošenje ispravnih financijskih odluka. Ispravnim financijskim odlukama potrošači izbjegavaju nepotrebne rizike.

Slika 1.1. Sastavnice financijske pismenosti

Što je financijsko znanje?

Financijsko znanje je posjedovanje i razumijevanje temeljnih financijskih pojmoveva.

Što su financijske vještine?

Financijske vještine su sposobnost pojedinca da primjenjuje stečena financijska znanja, - razumije financijske kalkulacije, izdane račune, izračunava kamatu, postotne udjele...

Što su financijski stavovi?

Financijski stavovi predstavljaju odgovoran odnos pojedinca za vlastitu financijsku sigurnost.

Finansijska pismenost u Republici Hrvatskoj

Rezultati istraživanja mjerena finansijske pismenosti u RH koje je provela Hrvatska narodna banka (HNB) i Hrvatska agencija za nadzor finansijskih usluga (HANFA) pokazuju da prosječna ocjena finansijske pismenosti građana Hrvatske iznosi 11,7 od mogućeg 21 boda.

Slika 1.2. Sastavnice po kojima je mjerena finansijska pismenost (Izvor: Provedeno istraživanje HANFA-e)

Prema navedenom istraživanju najnižu razinu finansijskog znanja imaju mlađi od 19 i stariji od 70 godina.

Slika 1.3. Potrošnja novca učenika Ekonomsko i upravne škole i Škole za dizajn, grafiku i održivu gradnju

Vlastiti novac štedili bi:

Slika 1.4. Štednja novca učenika Ekonomsko i upravne škole i Škole za dizajn, grafiku i održivu gradnju

Današnji mladi ljudi svakodnevno donose različite finansijske odluke, te su u ulozi potrošača izloženi jakom utjecaju okruženja s kojim se teško boriti, a imaju nizak osjećaj za troškove i potrebu njihovog usklađivanja s vlastitim mogućnostima.

Potrošači su pojedinci i organizacije koji, radi zadovoljenja vlastitih potreba, razmjenom s ponuđačima pribavljaju proizvode i usluge.¹

Postavlja se pitanje kako se zaštiti i na osobnoj razini donositi vrijednosno utemeljene odluke vezano za njihove potrebe i želje, a pri tome smanjiti finansijske rizike. Zaštita potrošača ističe zakone i propise koje finansijske i ostale institucije moraju poštivati polazeći od temeljnih prava potrošača:

- Pravo na sigurnost
- Pravo na informaciju
- Pravo na izbor
- Pravo da se potrošače čuje i poštuje
- Pravo na zadovoljenje osnovnih potreba
- Pravo odštetu
- Pravo na obrazovanje
- Pravo na zdrav okoliš.

Važno je **povezati zaštitu potrošača i finansijsku pismenost**, odnosno ukazati da je najbolja zaštita potrošača adekvatno informiranje i edukacija.

Primjer

Stipe je srednjoškolac. Tijekom turističke sezone radit će 25 sati tjedno u trgovačkom centru, a njegov **neto prihod**² iznosi 1800 kuna mjesечно. Živi s roditeljima pa nema troškove stana, režija ili prehrane. Svaki dan na posao putuje autobusom za koji ima mjesecni "pokaz". Od zarađenog novca plaća svoj mobitel te osobne troškove kao što su kino, zabava, odlazak na piće s prijateljima, kupnja rođendanskih poklona prijateljima. Nakon turističke sezone želi kupiti novi mobitel od svoje ušteđevine. Prijatelj mu je predložio da prije početka sljedeće školske godine zajedno otpisuju u Barcelonu na prijateljsku utakmicu njihovog kluba. U njihovom klubu skuplja se donacija za igrača lošijeg socijalnog statusa.

Na temelju navedene priče, a vodeći računa o značenju finansijske pismenosti, iznesite razmišljanja, stavove i moguće finansijske izvore Stipe.

Mogući odabir rješenja:

Stipe izrađuje tablicu u kojoj će navesti moguću potrošnju:

Tablica 1.1. Evidencija potrošnje

Neto prihod	1800 kn
mjesecni pokaz	140 kn
troškovi mobitela - hibrid tarifa	110 kn
osobni troškovi / prosječno dnevno	25 kn*30 dana = 750 kn
donacija za prijatelja	100 kn

¹ Kesić T.(1999); Ponašanje potrošača, Zagreb, Adeco

² Višak ukupnih prihoda nad ukupnim rashodima u određenom razdoblju.

Prema podacima u tablici nakon jednog mjeseca rada u trgovačkom centru, Stipe bi mogao prosječno štedjeti 700 kn. Uz pretpostavku da će Stipe raditi 2 mjeseca, mogao bi uštedjeti 1400 kn. S obzirom na Stipine želje, vidljivo je da se obje ne mogu realizirati. Cijena mobitela kojeg Stipe želi, Huawei P Smart crni, iznosi 1.599,00 kn uz produljenje ugovora s teleoperaterom uz promjenu tarife na cijenu 130 kn.

Organizacija aranžmana za Barcelonu, kako bi gledao prijateljsku utakmicu kluba, iznosi 1450,00 kn. Uz taj iznos, Stipe treba planirati i džeparac za tri dana - minimalno 700 kn. Stipe se odlučio za prvi odabir - kupnja mobitela, ali i kod tog izbora morat će razmišljati o zaduživanju kod roditelja.

2. MARKETING I PONAŠANJE POTROŠAČA

Potrebe, želje, motivi

Svatko od nas svakodnevno koristi razne proizvode i usluge. U cilju zadovoljenja potreba jedemo, pijemo, slušamo glazbu, koristimo mobitel, idemo u kino, odnosno nalazimo se u ulozi potrošača.

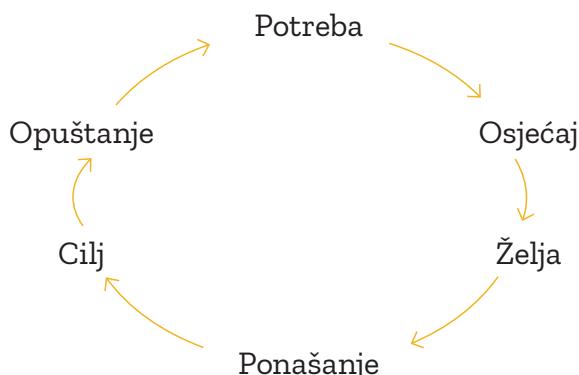
Potrošnja je proces u kojem ljudi troše proizvode, usluge radi zadovoljenja potreba.

Potrebe su „osjećaj nedostatka“ čije je zadovoljenje bitno za egzistenciju ili zadovoljstvo pojedinca ili društva.

Želja iskazuje način na koji želimo zadovoljiti određenu potrebu. Npr. obuća nam je potrebna, a nove tenisice su nam želja.

Svaka osoba ima niz potreba (hrana, odjeća, obuća, školovanje, putovanje...). Nezadovoljena potreba stvara određenu neravnotežu kod pojedinca, koja uvijek iznova pokreće motivacijski ciklus.

Motiv (kao unutrašnja ili vanjska sila) pokreće različite aktivnosti radi zadovoljenja potrebe. Motivacijski ciklus potrošača možemo prikazati na sljedeći način:

Slika 2.1. Motivacijski ciklus (Izvor: Pavičić J., Čižmek Vučnović O., Krupka Z., Vlašić G. (2014.). Marketing 1, Školska knjiga, Zagreb

U potrošačkom društvu, često određene želje prihvaćamo kao potrebe. Želimo što kvalitetniji život, „što više, što bolje i što prije“. U pojedinim fazama života mijenjaju nam se neke potrebe, želje i mogućnosti, ali ostaje pitanje - kako ih uskladiti?

Sigurno ste primijetili da neke svoje potrebe zadovoljavate na drugačiji način nego kad ste bili djeca; npr. nekad ste čitali slikovnice, a danas čitate knjige ili pretražujete mrežne stranice. Dok ste bili djeca željeli ste samo vlastitu sobu, a nakon završetka školovanja rado biste živjeli samostalno.

Razlika potreba i želja, u različitoj životnoj dobi, može se prikazati sljedećim primjerom:

Dob (god.)	Potreba (razlog)	Želja
do 12	Hrana, glad - Fiziološka potreba Zabava, druženje - Društvena potreba	Slatkiši, grickalice, igraonice, Igrališta za djecu
13 – 19	Obuća, potreba zaštite Zabava, druženje	Novi model tenisica, Odlazak u kafić, klub
20 – 25	Putovanje, društvena potreba	Poznato ljetno odredište za mlade
26 –	Stanovanje, potreba sigurnosti	Najam stana ili kupnja vlastitog stana

Sigurno ste primijetili da je ponekad teško razlikovati stvarne potrebe od želja.

Utjecaj okruženja na potrošnju

Da bismo uspješno upravljali novcem, važno je razumjeti što utječe na naše odluke o kupnji. Na potrošnju pojedinca utječu **brojni čimbenici**, primjerice trenutačna novčana situacija, navike, odgoj, sustav vrijednosti, utjecaj obitelji ili nekih poznatih osoba, trendovi, moda, prijatelji, želje, motivacija, društvo, utjecajni pojedinci i brojni drugi čimbenici.

Čimbenike koji utječu na ponašanje potrošača možemo podijeliti u tri **temeljne skupine: društveni, osobni i psihografski**.

Tablica 2.1. Čimbenici koji utječu na ponašanje potrošača
(Izvor: Adaptirano prema Kesić T. (1999.). Ponašanje potrošača, Adeco, Zagreb, str. 97)

Društveni čimbenici	Osobni čimbenici	Psihografski čimbenici
Kultura	Motiv i motivacija	Proces prerade informacija
Socijalizacija	Percepcija	Učenje
Društvo i društveni staleži	Stavovi	Stavovi i ponašanje
Obitelj	Obilježja ličnosti, vrijednosti i stil života	Utjecaj grupe i osobni utjecaji
Situacijski čimbenici	Znanje	

Neke odluke o kupovini donosimo jednostavno, bez velikog premišljanja, ali u određenim situacijama kupovina zahtjeva našu potpunu uključenost. Sljedećim primjerom možemo prikazati složenost odluke o kupnji, odnosno utjecaj različitih čimbenika.

Primjer

Maja je od roditelja dobila novac za kupovinu sunčanih naočala. Potrebne su joj zbog zaštite očiju, ali i kao modni dodatak. Njena se omiljena pjevačica upravo pohvalila novim modelom naočala na društvenim mrežama. Pozornost joj je privuklo nekoliko oglasa na internetu. Nije spremna na kupovinu naočala putem online trgovine, jer ih ne može probati. Osim cijene i kvalitete, važno joj je da okvir savršeno pristaje njenom licu te da njima pokaže svoju osobnost i svoj stil. Procitala je promotivni oglas poznate trgovine u gradu o posebnom popustu svakog 15-og u mjesecu. Odlučila je otici u kupovinu s najboljom prijateljicom, koja bi joj mogla pomoći pri odabiru. U trgovini je probala nekoliko modela sunčanih naočala iz najnovije kolekcije poznatih brandova (po visokom cijenama), ali i

nekoliko modela lanske kolekcije po nižoj cijeni. S obzirom da joj je budžet ograničen, odabrala je jeftiniji model popularnih naočala.

Odgovorna potrošnja (Izbjegavanje marketinških zamki)

Zasigurno mnogi od vas u ormaru imaju poneki komad odjeće koji nikad niste odjenuli, namirnice u hladnjaku koje nitko neće pojesti. Često ne odolijevamo kupovini barem neke „sitnice“ koja nas u tom trenutku privlači, a nismo je namjeravali kupiti.

Takvu neplaniranu kupovinu, bez prethodnog promišljanja o posljedicama na naš budžet, nazivamo **impulzivnom kupovinom**. Javlja se naročito u vrijeme blagdana i sezonskih rasprodaja, najčešće u okružju trgovačkih centara, potaknuta medijskim oglašavanjem i razvojem elektroničkog poslovanja.

Putem promotivnih poruka, osim proizvoda, marketinški stručnjaci nameću i određeni životni stil, daju sliku onoga što je „dobro i poželjno“, što morate imati da biste bili u trendu. Promotivnim aktivnostima³ potiču stvaranje želja, što najčešće rezultira nametanjem novih potreba. Gotovo je nemoguće izolirati se od utjecaja medija i okruženja. Ali odluke o potrošnji važno je donositi razumno i pribavljati proizvode koji su nam realno potrebni i financijski dostupni.

Neplanirana kupovina je jedan od "kradljivaca novca" stoga vam nudimo nekoliko praktičnih savjeta kako je izbjjeći:

- razmislite o svojim stvarnim potrebama (sastavite popis za kupovinu)
- planirajte kupovinu (imajte na umu što točno želite kupiti)
- izbjegavajte "šetnje" trgovačkim centrima i razgledavanje izloga
- planiranu potrošnju većeg iznosa odgodite za koji dan
- ne kupujte pod pritiskom (vremena, trendova, okruženja)
- ne idite u kupnju s više novca no što smijete trošiti
- razmislite još jednom prije plaćanja - je li mi to zaista potrebno?

Zasigurno biste ove savjete mogli dopuniti vlastitim iskustvima.

3 Čižmek Vujinović O., Krupka Z., Pavičić J. Vlašić G.(2014.). Marketing 2, Školska knjiga, Zagreb, str. 100

3. OSOBNI PRORAČUN

Znate li što je proračun općenito? Računate li vi u svakodnevnom životu, prosjek svojih ocjena, dnevne troškove za školu, doručak, izlaske s društvom...?

Istraživanja su pokazala da je najkorisnije podatke „staviti na papir“ jer smo tada svjesniji izdataka koje imamo te se ponašamo odgovornije, stoga ćemo u ovom poglavlju pokazati kako na jednostavan način napraviti **osobni proračun**.

Važno je **znati** kojom količinom novca raspolažemo i što sve iz te svote trebamo podmiriti. Jednostavno načelo glasi: ne možemo potrošiti više nego što imamo!

Prihodi moraju biti veći od rashoda! Primitci veći od izdataka!

Proračun se može raditi na dnevnoj, mjesечноj i godišnjoj razini i za različite namjene. Proračun je financijski plan koji pokazuje za što ćete koristiti zarađeni novac. Možete plan napisati ručno ili u elektronskom obliku, važno je da pratite planirana i ostvarena primanja te izdatke u određenom periodu.

Proračun ili budžet kućanstva je financijski plan primanja i izdataka – najvažniji je alat obiteljskog financijskog planiranja jer pokazuje pravu sliku naše potrošnje.⁴

Zašto je proračun važan? 10 razloga:

- vi kontrolirate svoj novac, a ne on vas,
- pratite primitke i izdatke,
- lakše ostvarujete financijske ciljeve,
- znate trošite li unutar granica svojih financijskih mogućnosti,
- lakše uočavate kada i na što najviše trošite,
- izbjegavate prezaduženost,
- spremniji ste na neočekivane situacije i iznenadne troškove,
- lakše primjećujete nepotrebne troškove.
- živite s manje stresa i
- mirno spavate.⁵

Kreiranje proračuna

Proračun se sastoji od primitaka i izdataka. Primitci u obitelji mogu biti redovni (plaća, mirovina, najam poslovnog prostora i sl.) i izvanredni (prihodi od povremenih poslova).

Primitci		
Plaće		Mirovine
Džeparac	Novčani poklon	Stipendije
Najamnine	Alimentacija, dječji doplatak	Kamate na štednju, dividende

Slika 3.1. Izvori primitaka u kućanstvu

⁴ Ivanov M., Barbić D. i Razum A. (2017.). Moj novac, moja budućnost, Štedopis, Zagreb, str. 160

⁵ Ivanov M., Barbić D. i Razum A. (2017.). Moj novac, moja budućnost, Štedopis, Zagreb, str. 160

Najčešći izvori primanja su plaće (vidjeti poglavlje Obračun plaće) i mirovine (naknada za minuli rad ili rad iz prošlosti).

Izdatci su troškovi koje moramo podmiriti, odnosno obveze ili dugovi koje smo dužni platiti.

Izdatci se mogu podijeliti na stalne ili fiksne (troškovi koji su uvijek isti) i promjenjive ili varijabilne (troškovi koji se mijenjaju – npr. izdatci za hranu).

Izdatci		
Životni troškovi: hrana, stana, režije, odjeća		prijevoz
osobni troškovi (šport, kozmetika, ...)	putovanja, kino (zabava)	ostali troškovi

Slika 3.2. Vrste izdataka u kućanstvu

Važno je imati pozitivan stav prema upravljanju novcem da bismo mogli uspješno napraviti i voditi proračun. Tek tada je moguće govoriti o uspješnom upravljanju osobnim financijama.

Kreiranje proračuna

Proces kreiranja proračuna u 5 osnovnih koraka:⁶

1. KORAK: bilježiti primite i izdatke
2. KORAK: razvrstati primite i izdatke
3. KORAK: dodijeliti novčani iznos svakoj stavci
4. KORAK: kontrolirati potrošnju
5. KORAK: izvršiti procjenu i prilagoditi se situaciji

U osobnim financijama važno je napraviti procjenu koliko smo se držali proračuna, jesmo li u tome uspjeli i izvršiti usporedbu tijekom vremena. Na taj način ćemo lakše uočiti svoje eventualne slabosti, ali vidjeti i neke prednosti.

Primjer

Četveročlana obitelj iz Splita, dvoje zaposlenih roditelja s prosječnim primanjima, koji primaju plaću i dvoje djece – srednjoškolac i studentica, zapisuje svaku stavku koju je potrošila u jednom mjesecu.

6 Ivanov M., Barbić D. i Razum A. (2017.). Moj novac, moja budućnost, Štedopis, Zagreb, str. 167-173

Podatke će upisati u proračunsku tablicu.

Tablica 3.1. Primjer proračunske tablice obitelji

Primanja	Planirani iznos	Ostvareni iznos	Razlika
Plaća	11 500,00	11 500,00	
Kamate na štednju	10,00	10,00	
Stipendija	490,00	490,00	
Ukupna primanja	12 000,00	12 000,00	0,00
Izdatci	Planirani iznos	Ostvareni iznos	Razlika
Hrana	3 500,00	3 900,00	
Stanovanje (kredit)	1 500,00	1 500,00	
Režije	1 500,00	1 500,00	
Osiguranje stana	50,00	50,00	
Prijevoz	1 000,00	1 000,00	
Obrazovanje	600,00	400,00	
Odjeća i obuća	600,00	500,00	
Zdravlje	800,00	800,00	
Šport i rekreacija	800,00	800,00	
Kultura	400,00	300,00	
Zabava	400,00	500,00	
Mobitel	800,00	800,00	
Izvanredni troškovi	0,00	500,00	
Ukupni izdatci	11 950,00	12 550,00	- 600,00
Višak (štednja)	50,00	- 550,00	

Tablica pokazuje da se u nekim stavkama obitelj nije pridržavala planiranog, pa su troškovi veći od primanja za 550,00 kn, odnosno troškovi su veći od planiranih trošenja za 600,00 kn (obitelj je htjela uštedjeti prema svom planu 50,00 kn). Taj manjak novca bi trebalo pokušati „riješiti“ što prije – realnim planiranjem i pridržavanjem plana u narednom mjesecu.

Proračun se može voditi u rokovniku, u Excelu i Wordu, koristeći online softvere ili mobilne aplikacije. Danas postoje mnoge besplatne mobilne aplikacije, a internet nudi i besplatne tablice za planiranje osobnih financija (www.hub.hr/hr/obrazovni-materijali-o-osnovama-financija).

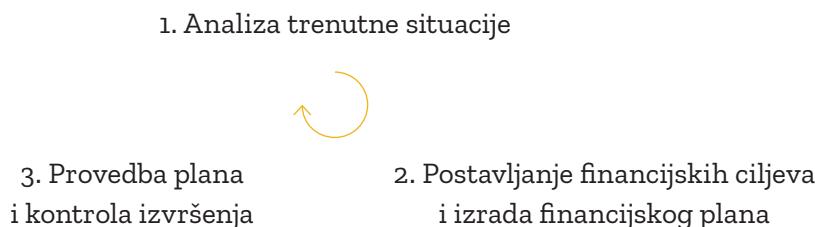
4. FINANCIJSKO PLANIRANJE I POSTAVLJANJE FINANCIJSKIH CILJEVA

Planiranje osobnih financija

Planiranje je kreativan proces postavljanja ciljeva koje želimo postići i aktivnosti potrebnih za njihovo ostvarenje. Planiranje postaje životna vještina koja nam pomaže u rješavanju životnih problema. Postavljanje ciljeva je početak planiranja, a ciljevi su važni motivatori našeg ponašanja.

Planiranje osobnih financija odnosi se na prikupljanje osobnih i finansijskih podataka, razumijevanje trenutne finansijske situacije u svrhu racionalnog korištenja i upravljanja vlastitim finansijskim sredstvima. **Finansijski ciljevi** su krajnje točke koje želimo doseći ili rezultat koji želimo ostvariti u određenom vremenu.

Za uspješno upravljanje novcem neophodno je izraditi **finansijski plan**. Proces finansijskog planiranja se sastoji od tri koraka:

Slika 4.1. Faze finansijskog planiranja (Izvor: Ivanov, M. Barbić, D., Razum A. (2017). Moj novac moja budućnost, Štedopis, Institut za finansijsko obrazovanje, Zagreb, str. 152)

Na početku planiranja važno je realno **procijeniti finansijsko stanje**. Kako bismo na najbolji način iskoristili svoj novac - izrađujemo finansijski plan, koji započinje postavljanjem finansijskih ciljeva.

Ciljevi prema rokovima mogu biti kratkoročni, srednjoročni i dugoročni. Kratkoročnim ciljem određujemo npr. kako od tjednog džeparca uštedjeti za odlazak u kino. Srednjoročni cilj ispunjavamo u roku od mjesec dana do godine dana (npr. od džeparca i ostalih izvora planiramo uštedjeti novac za organizaciju rođendanske proslave). Dugoročni cilj ostvarujemo u razdoblju duljem od godine dana (npr. planiramo uštedjeti za troškove „maturalnog“ putovanja ili kupnju prijenosnog računala).

Kontrola finansijskog plana podrazumijeva usporedbu planiranog i ostvarenog. Slijedi zaključak jesmo li uspjeli ostvariti postavljeni cilj. Međutim, time naše planiranje ne završava, već započinje novi proces planiranja.

Postavljanje „SMART“ ciljeva

Riječ *smart* na engleskom znači mudar, pametan. Okruženi smo smart mobitelima, smart tv-om i ostalim uređajima. Reklo bi se da živimo u smart vremenu, a jesmo li dovoljno mudri kad su u pitanju naše financije?

Akronim SMART sastoji se od engleskih riječi specific, measurable, attainable, realistic i timely (time bound).

SMART cilj treba biti:

- S – specific/specifičan – Što konkretno planiramo ostvariti?
- M – measurable/mjerljiv – Kako ćemo izmjeriti, procijeniti uspješnost?
- A – attainable/ostvariv – Što trebamo poduzeti za ostvarenje cilja?
- R – realistic/realan ili osobno važan – Je li ostvarenje cilja objektivno moguće?
- T – time bound/vremenski određen – U kojem roku trebamo ostvariti cilj?

Postavljanje cilja prema kriteriju SMART možemo prikazati na primjeru učenice Suncice koja je odredila cilj – od svog mjesecnog džeparca uštedjeti novac za kupnju prijenosnog računala.

Primjer

Obilježje cilja	Opis obilježja cilja
specifičan	Postavila je točno određeni cilj – kupnja prijenosnog računala novcem koji je uštedjela iz svog džeparca
mjerljiv	Cijena prijenosnog računala iznosi 1.320 kn*
ostvariv	Svaki mjesec iz svog džeparca mora uštedjeti 110 kn
realan	Ako od mjesecnog džeparca, koji iznosi 240 kn, uštedi 110 kn ostat će joj 130 kn za ostale potrebe
vremenski određen	Počevši s uštedama od tekućeg mjeseca, prijenosno računalo može kupiti u roku od godine dana (12 mj. x 110 kn=1.320 kn)

*Navedeni iznos ne predstavlja točnu cijenu koštanja

U nastavku ćemo opisati primjer postavljanja obiteljskog financijskog cilja, kao polazista za **planiranje osobnog ili obiteljskog proračuna**. U prethodnom poglavlju ste naučili da je osobni ili kućni proračun financijski plan svih primanja i izdataka za određeno razdoblje. Proračun pokazuje sliku naše potrošnje, stoga je od izuzetne važnosti za finansijsko planiranje.

Cilj obiteljskog proračuna je ostvariti višak sredstava. Što možemo s viškom sredstava? Možemo štedjeti, investirati u nešto (čime ćemo povećati prihode), putovati, školovati se itd.

Primjer

Četveročlanu obitelj Bilandžić čine otac, majka i dvoje djece. Otac i majka zajedno imaju ukupna mjesecna primanja u iznosu od 12.900,00 kn. Odlučili su iz svojih primanja uštedjeti u godinu dana 9.600,00 kn (12 x 800,00 kn).

Tablica 4.1. Postavljanje obiteljskog financijskog cilja prema kriteriju „SMART“

Obilježje cilja	Opis sastavnice cilja
-----------------	-----------------------

Specifičan	Obitelj Bilandžić želi ostvariti određenu ušteđevinu zbog finansijske sigurnosti. Zato iz svojih ukupnih primanja žele ostvariti višak - smanjiti izdatke u odnosu na primanja.
Mjerljiv	To namjeravaju postići tako da mjesечно uštede 800,00 kuna, kako bi kroz 12 mjeseci uštedjeli ukupan iznos od 9.600,00 kuna.
Ostvariv	Otac i majka detaljno planiraju izdatke i pridržavaju se plana. Svojim primjedom uče djecu racionalnom i planskom gospodarenju novcem. Troše na ono što im je zaista potrebno i što si mogu priuštiti.
Realan	Otac i majka zajedno ostvaruju primanja u iznosu dovoljnog da racionalnim raspoređivanjem izdataka mogu ostvariti uštede. Otac je spreman i na dodatan rad kako bi ostvario zaradu.
Vremenski određen	Štednju namjeravaju ostvariti u roku od godine dana. Počevši od tekućeg mjeseca, mjesечно trebaju uštedjeti 800,00 kn. Na taj način će u roku od točno godine dana ostvariti ukupan cilj.

U nastavku prikazujemo kako bi mogao izgledati planirani mjesечni proračun obitelji Bilandžić koja je postavila cilj - mjesечnu uštedu iznosu od 800,00 kn (9.600,00 kn godišnje).

Tablica 4.2. Pregled mjesecnih primitaka i izdataka obitelji Bilandžić

Primitak	Iznos (kn)	Izdatak	Iznos (kn)
plaća (otac)	6.600,00	prehrana	3.600,00
plaća (majka)	6.100,00	režije:	
honorar (otac)	200,00	-struja	500,00
		-voda	150,00
		-komunalije...	250,00
		-ostali troškovi kućanstva	200,00
		rata kredita	1.200,00
		telefon (mobiteli)	400,00
		odjeća	800,00
		obuća	900,00
		higijena	500,00
		ostale potrepštine	400,00
		školovanje	500,00
		džeparac (x2)	400,00
		zdravlje	500,00
		osiguranje	400,00
		prijevoz	900,00
		zabava	400,00
		darovi (ili nepl. troškovi)	100,00
		štедnja	800,00
Ukupno	12.900,00 kn	Ukupno	12.900,00 kn

Možemo zaključiti da je za **ostvarenje finansijskih ciljeva** važno:

- razvijati razumne potrošačke navike
- izraditi finansijski plan (pridržavati ga se)
- planirati kućni budžet (voditi evidenciju o svakoj potrošenoj kuni)
- smanjiti izdatke (naročito ako nemamo mogućnost povećanja prihoda)
- razvijati naviku štednje

Kako vi upravljate svojim džeparcem? Uštedite li neki iznos novca? Možete reći da ne zarađujete/dobijete dovoljno da biste mogli štedjeti. Ali nije bitno samo koliko imate, već kako raspoređujete svoj novac!

5. NOVAC

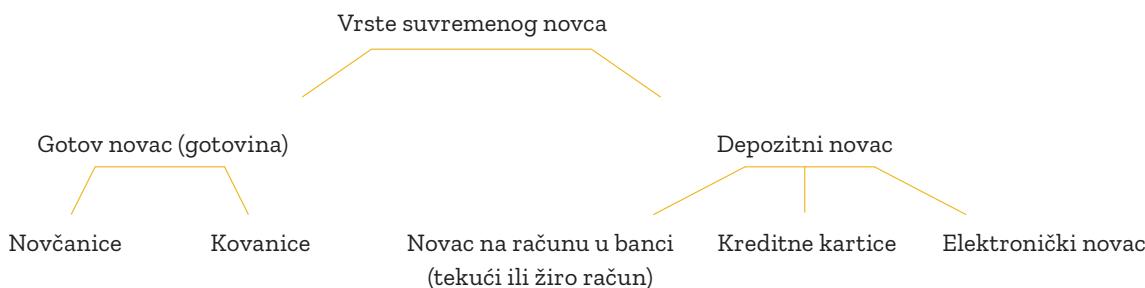
Značenje i uloga novca u svakodnevnom životu

Ako uzmemo u obzir da je novac zamijenio trampu, onda dolazimo do spoznaje da je to njegova prva i osnovna funkcija. Uz upotrebu novca razmjena je lakša, brža, i sigurnija. Čovjek zahvaljujući novcu ne mora istovremeno prodavati i kupovati, već kupovinu može odložiti. Time novac obavlja svoju najvažniju ulogu (funkciju) a to je sredstvo razmjene roba i usluga.

30. svibnja 1994. godine uvedena je kuna kao novčana jedinica Republike Hrvatske, s podjelom na 100 lipa. Naziv 'kuna' odabran je zbog značajne uloge kuninoga krvnog krvnog novca.

U novije vrijeme dolazi do pojave elektronskog novca (elektronička gotovina, e-novac, digitalna valuta, digitalni novac ili digitalna gotovina) - digitalna zamjena za gotovinu u elektroničkim plaćanjima (na internetu).

Vrste suvremenog novca

Slika 5.1. Vrste suvremenog novca

Depozitni novac

- nematerijalni novac, koji nije izravno vidljiv i opipljiv
- postoji na temelju povjerenja da doista postoji i da zato može služiti u razmjeni i poslovanju

Vrste depozitnog novca – Tekući ili žiro račun - koja je razlika?

Tekući račun je transakcijski račun na kojem transakcije ne podliježu nadzoru po osnovi fiskalnih (poreznih) obveza. Osnovna namjena s kojom se otvara tekući račun jest primetak redovitih priljeva na osnovu dohotka od nesamostalnog rada (plaće, mirovine).

Žiro račun je transakcijski račun na kojem transakcije podliježu nadzoru po osnovi fiskalnih obveza. Za primetke koji proizlaze iz izvora dohotka koji nije dohodak od nesamostalnog rada potrebno je imati otvoren žiroračun.

Kreditne kartice

Primjer

Ante želi kupiti računalo u iznosu od 5.000 kn.

- Prepaid kartice: cjelokupni iznos automatski se isplaćuje s kartice
- Debitne kartice: cjelokupni iznos automatski se isplaćuje s tekućeg računa
- Charge kartice: cjelokupni iznos dospjet će na naplatu u sljedećem obračunskom razdoblju – bez kamata
- Revolving kartice: iznos od 250 kn (5 %) odnosno 500 kn (10 %) dospijeva na naplatu u sljedećem obračunskom razdoblju te se isti iznos naplaćuje u sljedećim razdobljima uz obračun kamata
- Kartice s obročnom otplatom: iznos od 416,67 kn (12 rata) dospijeva na naplatu u sljedećem obračunskom razdoblju te se isti iznos plaća u sljedećih 11 rata- bez kamata

Elektronički novac (e-novac)

Elektronički novac (elektronička gotovina, e-novac, digitalna valuta, digitalni novac ili digitalna gotovina) je digitalna zamjena za gotovinu u elektroničkim plaćanjima (na internetu). Razvoj elektroničkog novac potaknut je globalnim širenjem interneta i željom za što efikasnijim i jeftinijim provođenjem transakcija u elektroničkim plaćanjima.

Prije korištenja elektroničkog plaćanja iznimno je važno dobro zaštiti svoje računalo od mogućih napada preko mreže. U protivnom, napadač može neadekvatno zaštićeno računalo iskoristiti za neovlašten pristup sustavu na kojemu su vaši direktoriji i datoteke te tako kopirati elektroničke novčanice i potrošiti ih umjesto vas.

Devizni tečaj

Devizni tečaj je cijena jedne jedinice strane valute izražena brojem jedinica domaće valute. Tečaj pokazuje koliko jedinica domaće valute treba platiti za jednu jedinicu strane valute (direktno notiranje), koje se primjenjuje u većini zemalja u svijetu.

Valutna klauzula

Valutna klauzula je instrument zaštite kojom se iznos neke ugovorene veličine veže uz tečaj strane valute, a u ugovorima s kreditnom institucijom znači da se odobreni iznos (kredit) ili primljeni iznos (depozit/štednja) kunkskih sredstava tijekom ugovornog odnosa korigira za promjenu vrijednosti tečaja strane valute (uz koju je valutna klauzula vezana) u odnosu na domaću valutu.

Što su kriptovalute?

Kriptovalute su vrsta digitalnog (virtualnog) novca koje se koristi kao sredstvo razmjene koristeći kriptografiju (matematika za šifriranje informacija), počele su se pojavljivati od 2009.g., ubrzo nakon velike financijske krize.

Najpoznatija kriptovaluta danas je **bitcoin**.

6. BANKARSTVO

Što je to banka?

Banka je financijska institucija koja prima depozite i daje zajmove. Banke također mogu pružati financijske usluge, kao što su upravljanje imovinom, promjena valuta i čuvanje vrijednih stvari u sefovima. Banke su institucije koje posuđuju novac od klijenta, bilo da su to pojedinci ili tvrtke, a onda posuđuju taj novac drugim pojedincima ili tvrtkama kako bi ostvarile dobit.

Kako banke zarađuju svoj novac?

Kamate na kredite banke uvijek su veće od kamata na primljenu štednju. Na taj način banke ostvaruju svoj dio zarade.

Drugi važan izvor prihoda banaka jesu naknade za korištenje bankovnih proizvoda i usluga (usluga obavljanja platnog prometa prilikom plaćanja mjesecnih računa, usluge vođenja računa, korištenje internet bankarstva).

Osobni bankar i njihova uloga

Osobni bankar predstavlja vid usluge koje banke nude selektivno svojim klijentima. Banke definiraju uvjete koje klijenti moraju udovoljavati kako bi mogli korisiti usluge osobnog bankara. Osobni bankari, su posebno obučeni zaposlenici banke koji imaju znanja o svim proizvodima koje banka nudi.

Po tipu klijenta, postoje osobni bankari za stanovništvo, malo i srednje poduzetništvo te za velika poduzeća.

7. KREDITI

Što je to kredit?

Riječ kredit ima značenje: *ono što nam je povjereno, zajam*. Kredit je čin davanja novca, nekretnine ili drugih materijalnih dobara drugom subjektu u zamjenu za buduću otplatu glavnice uvećanu za kamate i druge finansijske troškove.

Što je kamata, a što kamatna stopa?

Kamatna stopa pokazuje koliko posto više dužnik treba vratiti vjerovniku u odnosu na iznos pozajmljenog novca (glavnicu).

Kamata pokazuje koliko kuna će dužnik vratiti više u odnosu na iznos koji je pozajmio. Kada vi deponirate novac u banku - vi ste vjerovnik, a banka dužnik i banka vama plaća kamatu.

Kamatne stope izražavaju se u postotku, a kamate u novčanim iznosima.

Efektivna kamatna stopa ili EKS je kamatna stopa koja odražava sve troškove kredita, uključujući naknade, osiguranja, depozit i ostale izravno povezane troškove kredita.

Primjer

Ana je položila iznos od 1000 € na štedni račun na godinu dana gdje može dobiti nominalnu kamatnu stopu u visini 2,5 % te za godinu dana primiti 1025 €. Međutim, ako cijene porastu za 3 %, trebat će 1030 € da bi kupila istu robu ili usluge koje su godinu dana prije koštale 1000 €. To znači da je realni prinos zapravo –0,5 %. To je realna kamatna stopa i izračunava se oduzimanjem stope inflacije (3 %) od nominalne kamatne stope (2,5 %).

Kamatni rizik

Kamatni rizik je rizik povećanja ili smanjenja kamatne stope koji posljedično može dovesti do povećanja rate ili anuiteta kredita. Pojavljuje se u razdobljima u kojima je ugovorena promjenjiva kamatna stopa.

Ukoliko je po kreditu ugovorna promjenjiva kamatna stopa za cjelokupno razdoblje, potrošač se izlaže kamatnom riziku za cijelo vrijeme trajanja takvog ugovora o kreditu.

Ukoliko je po kreditu ugovorena kombinirana kamatna stopa, koja podrazumijeva razdoblje fiksne kamatne stope i razdoblje promjenjive kamatne stope, potrošač se izlaže kamatnom riziku u razdoblju u kojem se primjenjuje promjenjiva kamatna stopa.

Ugovaranjem fiksne kamatne stope za cjelokupno trajanje ugovora o kreditu, izbjegava se kamatni rizik.

Vrste kredita

Krediti se uglavnom razlikuju prema namjeni i roku dospijeća. Pritom se najčešće susrećemo s nemamjenskim i namjenskim kreditima.

Nenamjenski krediti se u pravilu nude i odobravaju na kraće rokove, dok su namjenski krediti obično vezani uz duže rokove dospijeća.

Nenamjenski krediti	Namjenski krediti
Okvirni	Potrošački
Gotovinski	Krediti za kupnju motornih vozila
Lombardni	Studentski/učenički
Hipotekarni	Stambeni

Slika 7.1. Vrste kredita Izvor: Ivanov M., Barbić D. i Razum A. (2017.), Moj novac, moja budućnost , Štedopis, Zagreb

Nenamjenski krediti omogućuju korištenje finansijskih sredstava prema potrebama i željama potrošača (korisnika kredita).

Namjenski krediti su samo oni krediti kod kojih se finansijska sredstva smiju potrošiti isključivo u svrhu za koju su odobreni i u pravilu imaju malo nižu kamatnu stopu u odnosu na nenamjenske kredite.

Primjer

Ante je završio razred s odličnim uspjehom te je od roditelja na poklon dobio mogućnost da preko ljetnih praznika otputuje u Beč, gdje će pohađati školu za učenje njemačkog jezika. Ante je s roditeljima otišao u banku kako bi roditelji podigli gotovinski nenamjenski kredit u iznosu od 74.000,00 kn. Dogovoren je rok otplate od 7 godina uz fiksnu kamatnu stopu za cijeli period otplate od 6,25 %.

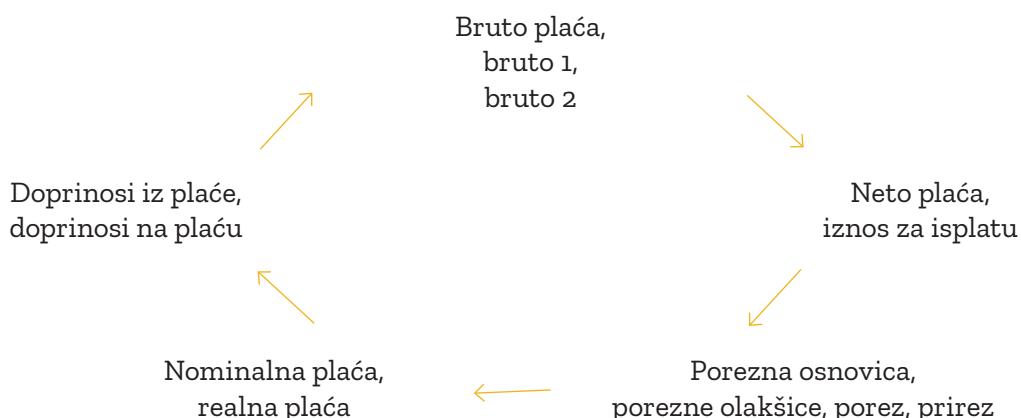
PRIMJER IZRAČUNA	
Iznos	74.000 HRK
Kamatna stopa	6,25 % fiksna za cijeli rok otplate
Naknada	bez naknade za obradu kreditnog zahtjeva do 25.7.2018.
EKS*	6,85 %
Rok otplate	84 mjeseca
Mjesečni anuitet*	1.093,23 HRK
Ukupni iznos otplate	91.831,37 HRK

8. OBRAČUN PLAĆE

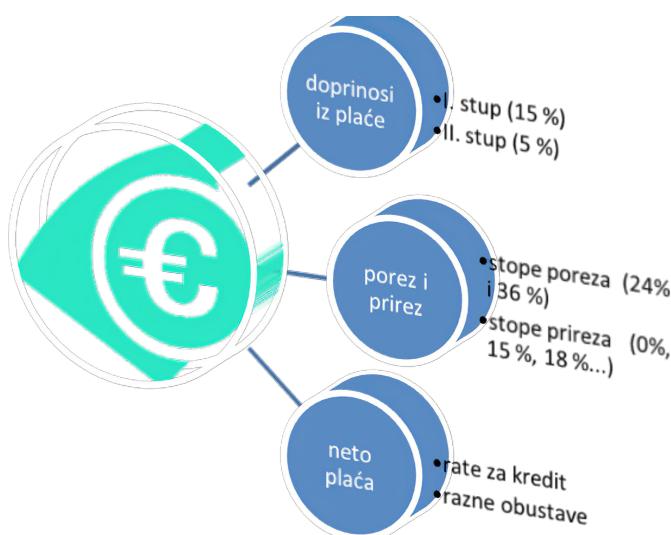
Kada jednog dana završite školovanje i zaposlite se, za svoj rad dobit ćete plaću. Važno je znati što isplaćena plaća znači u Hrvatskoj.

Što je bruto, a što neto plaća?

Bruto plaća je novčani iznos obveze poslodavca prema djelatniku za uloženi rad. Određuje se ugovorom o radu, a sastoji se od: doprinosa iz plaće, poreza i priresa te neto plaće. Poslodavac ne isplaćuje zaposleniku cijelu bruto plaću već u ime djelatnika obračunava i plaća doprinose iz plaće, porez i prirez, a ostatak novca isplaćuje djelatniku kao neto plaću. Kada vaši roditelji dobiju plaću od svog poslodavca, to je neto iznos koji je poslodavac (njegova računovodstvena služba) već obračunao i podmirio obveze iz plaće prema zakonu.⁷

Slika 8.1. Važni pojmovi u vezi s plaćama - Izvor: prema Bratičević D., Daničić L. (2014.). Računovodstvo 2 , Profil, Zagreb

Slika 8.2. Sastav bruto plaće („bruto 1“)

Napomena: stope na slici prikazane su prema važećim propisima u RH za 2019. godinu. Ukoliko želite izračunati svoju neto ili bruto plaću, provjerite jesu li se propisi promjenili.

7 Zakon o doprinosima NN 84/08

Poslodavac je prema Zakonu o radu⁸ dužan obračunati i isplatiti mjesecnu plaću u neto iznosu (dakle, 12 puta godišnje, i to do 15. u mjesecu za prethodni mjesec). Moguće je da se plaća osim u novcu isplati u naturi (razna dobra), ali je to ipak rijetko. Kada bi vaši roditelji dobili bruto plaću, sigurno bi vam bilo dragو jer bi im u tom slučaju plaća bila značajno veća.

Poslodavac na temelju određenih kriterija (stručne spreme, radnog mjesta, uvjeta rada, koeficijenata složenosti posla, radnog staža i dr.) odredi iznos plaće, ali je dužan prema zakonu plaću i obračunati.

Što znači obračunati plaću?

Obračunati plaću s gledišta poslodavca znači: izračunati i platiti sva davanja državi, a nakon toga svetu novcu za plaću poslati djelatniku na njegov tekući račun.

Između bruto i neto plaće velika je i značajna razlika, a ovisi o puno elemenata. Sam izračun pojednostavljen izgleda ovako:

OBRAČUN PLAĆE:

bruto plaća

- doprinosi iz plaće:

I. stup (15 %)

II. stup (5 %)

dohodak

- porezna olakšica ili osobni odbitak (objašnjeno je kasnije u tekstu)

porezna osnovica

- porez (24 % do 30 000,00 mјesečno)

- porez (36 % iznad 30 000,00 mјesečno)

- prirez (određeni % na iznos poreza, objašnjeno kasnije)

neto plaća

Doprinosi iz plaće + Porez i prirez = Neto plaća = Bruto plaća 1

Slika 8.3. Obračun plaće („bruto 1“)

Slika 8.4. Obračun plaće od bruto 1 do neto iznosa

BRUTO PLAĆA 1 – DOPRINOS IZ PLAĆE – POREZ – PRIREZ = NETO PLAĆA

Doprinosi iz plaće su:

- I. stup** - doprinos za mirovinsko osiguranje na temelju generacijske solidarnosti (15 % na bruto plaću) – uplaćuje se u Državni proračun RH za isplatu mirovine trenutnim umirovljenicima.
- II. stup** - doprinos za mirovinsko osiguranje na temelju individualizirane kapitalizirane štednje (5 % na bruto plaću) – uplaćuje se na račun mirovinskog osiguravajućeg društva koji djelatnik sam odabere⁹.

SVI plaćaju ovaj doprinos od ukupno 20 %, bez obzira na visinu plaće.

Primjer

Nastavnica Maja ima bruto plaću od 7 000,00 kn i svaki će mjesec za ove doprinose platiti 20 % odnosno 1 400,00 kn.

Porez na plaću

Porez na plaću ili dohodak plaća se na poreznu osnovicu, koja se izračunava kao razlika između dohotka i osobnog odbitka.

Djelatnici ostvaruju porezne olakšice (to je neoporezivi dio dohotka, još se naziva osobni odbitak) kako bi mogli platiti manji iznos poreza, a sve to ovisi o uzdržavanim članovima njihove obitelji, obiteljskom statusu djelatnika, invaliditetu (za 1. dijete, 2. dijete, 3. dijete..., uzdržavanom/oj suprugu/zi, invaliditetu), a koeficijenti se zbrajaju.

Osobne odbitke možete pronaći u Pravilniku o porezu na dohodak. Tijekom godina često dolazi do promjena pa ih ne treba znati napamet već ih je korisno prije izračuna provjeriti. Na sljedećoj poveznici možete pronaći aktualne osobne odbitke odnosno koeficijente za olakšice te iznose: https://www.porezna-uprava.hr/baza_znanja/Stranice/OsobniOdbitak.aspx.

Primjerice, ako nastavnica Maja uzdržava dvoje djece, njezin osobni odbitak za uzdržavane članove iznosi: 0.7 (za 1. dijete) + 1 (za 2. dijete) = 1.7

Osobni odbitak za zaposlenicu iznosi 3 800,00 kn.

Ovoj svoti ćemo dodati olakšice za uzdržavanu djecu.

$1.7 \times 2 \ 500,00$ (osobni odbitak za članove domaćinstva) = 4 250,00 kn

Ukupna porezna olakšica iznosi: 3 800,00 + 4 250,00 = 8 050,00 kn

Dakle, djelatnica na iznos od 8 050,00 kn neće platiti porez.

Obračunavaju se dvije stope poreza (od 1. siječnja 2019.):

24 % (na poreznu osnovicu do 30 000,00 kn) i

36 % (na poreznu osnovicu iznad 30 000,00 kn).

Na iznos poreza dalje se računa općinski porez ili porez na porez ili pritez, a utvrđuje ga gradska vlast. Na primjer u Zagrebu je pritez 18 %, u Splitu iznosi 15 %, a mnogi gradovi i općine ga nemaju odnosno stopa mu je 0 %. Aktualne stope priteza možete provjeriti na

⁹ Kada se zaposlite, morat ćete u Regos-u (Središnji registar osiguranika) u roku od mjesec dana izabrati mirovinski fond, ako to ne napravite, Regos će vas po službenoj dužnosti rasporediti u jedan od postojećih obveznih mirovinskih fondova – to za vas znači da vam je otvoren osobni račun člana obveznog mirovinskog fonda za uplate u II. stup.

poveznici:https://www.porezna-uprava.hr/HR_porezni_sustav/Stranice/Popisi/Stope.aspx.

Kada se od bruto plaće oduzmu doprinosi (20%) te porez i pritez, ostaje neto plaća iz koje djelatnik dalje plaća rate kredita ako ga ima ili razne obustave¹⁰ (npr. III. stup - dragovoljna štednja).

Konačni rezultat je iznos za isplatu.

Poslodavac je prema zakonu¹¹ dužan evidentirati i platiti DOPRINOS NA PLAĆU (također na bruto iznos):
doprinos za zdravstveno osiguranje (16,5%).

Navedene stope su trenutačno važeće stope u RH i podložne su promjenama. Izmjene stope odnosno aktualne stope možete provjeriti na sljedećoj poveznici: <https://www.moj-posao.net/Kalkulator-Placa/?salary=5000&location=0&type=n2g>

Sve navedeno naziva se ukupni trošak plaće ili „bruto 2“ – toliko poslodavca košta njegov djelatnik mjesечно.

Bruto 1 + Doprinosi na plaću = Bruto 2

Slika 8.5. Obračun plaće „bruto 2“

Zaposlenik ima pravo na naknadu plaće za vrijeme bolovanja, godišnjeg odmora, porodiljnog dopusta, za dane blagdana i neradne dane.

Primjer obračuna plaće – možemo koristiti razne mrežne stranice za izračun plaće, npr. <https://www.isplate.info/kalkulator-place-2019.aspx>.

<u>Ukupan trošak:</u>	9.610,40
<u>Doprinosi NA ukupno:</u>	1.410,40
Zdravstveno osiguranje (15%):	1.230,00
Zaštita zdravlja na radu (0,5%):	41,00
Za zapošljavanje (1,7%):	139,40
<u>Bruto:</u>	8.200,00
<u>Doprinosi IZ ukupno:</u>	1.640,00
Doprinos za mirovinsko 1. stup (15%):	1.230,00
Doprinos za mirovinsko 2. stup (5%):	410,00
<u>Dohodak:</u>	6.560,00
<u>Osobni odbitak:</u>	5.550,00
<u>Porez i prirez ukupno:</u>	266,64
<u>Ukupno porez:</u>	242,40
Porez (24%):	242,40
Porez (36%):	0,00
Pritez (10%):	24,24
<u>Neto:</u>	6.293,36

Slika 8.6. Obračun plaće (Izvor: <https://www.isplate.info/kalkulator-place-2018.aspx>. (9. 7. 2018.))

¹⁰ Obustava može biti rata za kredit, ali i ugovorenog premija zdravstvenog osiguranja.

¹¹ Zakon o doprinosima NN 84/08

Primjer

Koristeći mrežne stranice za izračun plaće, obračunajte mjesečnu plaću za troje zaposlenika, a dobivene podatke prikažite u pripremljenoj tablici.

Obračunajte plaću za navedene djelatnike, koji imaju različitu bruto plaću, žive u različitim gradovima, razlikuje im se uzdržavani broj članova obitelji...

Obračunajte plaću za djelatnicu Anu koja radi u trgovini, bruto iznos plaće je 7 500,00 kn, uzdržava 2 djece, živi u Trogiru (prirez 8 %).

Obračunajte plaću za nastavnika Duju, bruto plaća mu je 10 000,00, uzdržava 1 dijete, živi u Splitu (prirez 15 %), ima ratu kredita za automobil u iznosu od 950,00 kn.

Obračunajte plaću za direktora Marka, bruto plaća mu iznosi 35 000,00 kn, uzdržava suprugu i dvoje djece, živi u Zagrebu (prirez 18 %), a rata kredita za stan iznosi 2 100,00 kn.

Koristeći mrežnu stranicu koja obračunava plaću (<https://www.isplate.info/kalkulator-place-2019.aspx>) izračunat ćemo iz bruto plaće koja je zadana neto iznos (izračun može ići i obratno) te iznos ukupnog troška plaće za poslodavca (bruto 2).

Tablica 8.1. Obračun plaće za djelatnike

Obračun plaće za ožujak	Zaposlenica Ana	Zaposlenik Duje	Direktor Marko
Bruto plaća („bruto 1“)	7 500,00	10 000,00	35 000,00
Doprinos za mirovinsko osiguranje	1 500,00	2 000,00	7 000,00
I. Stup (15 %)	1 125,00	1 500,00	5 250,00
II. Stup (5 %)	375,00	500,00	1 750,00
Dohodak	6 000,00	8 000,00	28 000,00
Osobni odbitak			
Osnovni osobni odbitak	3 800,00	3 800,00	3 800,00
1. Dijete 0,7 x 2 500,00	1 750,00	1 750,00	1 750,00
2. Dijete 1 x 2 500,00			2 500,00
Član obitelji 0,7 x 2 500,00	2 500,00		1 750,00
Ukupni osobni odbitak	8 050,00	5 550,00	9 800,00
Porezna osnovica	0,00	2 450,00	18 200,00
Porez na dohodak			
Do 30 000, (24 %)	0,00	588,00	4 368,00
Iznad 30 000,00 (36 %)			
Ukupan porez na dohodak	0,00	588,00	4 368,00
Prirez (Trogir 8 %, Split 15 %, Zagreb 18 %)	0,00	88,20	786,24
Ukupan porez i prirez	0,00	676,20	5 154,24
Neto plaća	6 000,00	7 323,80	22 845,76
Rata kredita		950,00	2 100,00
Iznos za isplatu	6 000,00	6 373,80	20 745,76
Doprinos na plaću			
Zdravstveno osiguranje (16,5 %)	1 237,50	1650,00	5 775,00
Ukupni trošak plaće za poslodavca („bruto 2“)	8 737,50	11 650,00	40 775,00

Dakle, dobro je znati sastav plaće, izračunati plaću, koristiti poveznice koje to omogućavaju te znati prava koja pripadaju zaposlenim osobama.

9. POREZI

Osim poreza na dohodak (plaću) i općinskog poreza (upoznali ste ih u poglavlju Obračun plaće), postoje brojni porezi koje je uputno poznavati da ne biste upali u probleme finansijske naravi na koje niste računali ili ste mislili da vam se ne mogu dogoditi.

Porezni (fiskalni) sustav RH razlikuje sljedeće vrste poreza:

Državni porezi	<ul style="list-style-type: none">• Porez na dobit• Porez po tonaži broda• porez na dodanu vrijednost• Trošarine i posebni porezi
Županijski porezi	<ul style="list-style-type: none">• Porez na nasljedstva i darove• Porez na cestovna motorna vozila• Porez na plovila• Porez na automate za zabavne igre
Gradski ili općinski porezi	<ul style="list-style-type: none">• Porez na potrošnju• Prirez porezu na dohodak• Porez na kuće za odmor• Porez na tvrtku ili naziv• Porez na korištenje javnih površina
Zajednički porezi	<ul style="list-style-type: none">• Porez na dohodak• Porez na promet nekretninama
Porezi na dobitke od igara na sreću i naknade na priređivanje igara na sreću	

Slika 9.1. Podjela poreza (Izvor: Autori prema Hrvatskom poreznom sustavu Ministarstva financija (Institut za javne financije, Zagreb, 2016.) https://www.porezna-uprava.hr/HR_publikacije/Priucnici_brosure/PorezniSustav_2012.pdf)

Osnovni pojmovi u vezi s porezom s kojima se u svakodnevnom životu možete sresti:

- POREZNA STOPA – postotak poreza s kojim se množi porezna osnovica,
- POREZNA OSNOVICA – iznos¹² na koji se obračunava porezna stopa da bi se izračunao iznos poreza u kunama,
- POREZNI OBVEZNIK – pravna ili fizička osoba koja je prema zakonu obvezna podmiriti porez,
- POREZNA OLAKŠICA – iznos novca na koji se ne obračunava i ne plaća porez (primjer poreznih olakšica upoznali ste u poglavlju o plaćama).

Porez na dodanu vrijednost (PDV)

¹² Može biti i neka druga mjerna jedinica, npr. postoje porezni oblici koji se plaćaju po litri, toni ili nekoj drugoj mjernej jedinici.

Najčešći porez s kojim se svakodnevno susrećemo je POREZ NA DODANU VRIJEDNOST ili skraćeno PDV. PDV ubire država i uplaćuje se u državni proračun. To je suvremenii oblik oporezivanja potrošnje koji najizdašnije puni državnu blagajnu.

Od 1. ožujka 2012. opća stopa u Hrvatskoj iznosi 25 %, dok se za određene proizvode i usluge primjenjuju niže stope.

25 % • Većina roba i usluga

13 % • Organizirani smještaj, jestiva ulja i masti,
• novine i časopisi, potrošnja vode i električne energije

5 % • Kruh, mlijeko, lijekovi

Slika 9.2. Stope PDV-a u RH (2019..)

Zašto se ovaj porez tako često pojavljuje?

Na većinu proizvoda i usluga koje svakodnevno kupujemo, obračunava se i plaća PDV (važno za državni proračun).

Primjerice, obavili smo kupnju športske opreme u ukupnom iznosu od 500,00 kn, a PDV je uračunat u cijenu i iznosi 25 %. Prilikom te kupnje, u cijeni od 500,00 kn platili smo PDV 100,00 kn i uplatili u državnu blagajnu taj iznos (mi smo kao potrošači platili porez, a trgovac, koji je porezni obveznik, taj iznos koji smo mu platili uplaćuje u proračun RH).

Ako netko ne plaća porez državi, taj u stvari zakida građane i od njih uzima novac, a ne od države.

Primjer

Stjepan, vatreni navijač hrvatske reprezentacije, kupuje originalni zeleni dres vratara Sušića, a cijena je 500,00 kn bez PDV-a. Stjepana zanima koliki je iznos PDV-a, odnosno koliko mora ukupno izdvojiti za taj popularni proizvod.

IZNOS PDV-a = porezna osnovica x 25 %

Izračun:

osnovica = 500,00

PDV = $500,00 \times 25/100 = 125,00$

ukupan iznos računa: $500,00 + 125,00 = 625,00$

Iznos PDV-a na osnovicu od 500,00 kn je 125,00 kn, dakle Stjepan treba ukupno platiti 625,00 kn.

10. BILANCA

U prethodnim poglavljima upoznali ste se s pojmovima vezanim uz plaće. Kada završite svoje školovanje ili čak ranije, tijekom samog školovanja ako budete u prilici, sigurno ćete željeti raditi i nešto sebi priskrbiti. Bit će vam važno na kojeg ste se poslodavca namirili, odnosno kakva je tvrtka ili obrt u kojem radite, je li redovito isplaćuje plaće i sl.

O samoj tvrtki u današnje vrijeme, osim usmenog raspitivanja, možete dozнати na mrežnim stranicama (FINA-e ili same tvrtke) koje pružaju podatke o stanju i poslovanju tvrtke. Međutim, trebali biste donekle biti upućeni u osnovne pojmove i kako ih „pročitati“ odnosno razumjeti.

Važni su sljedeći finansijski izvještaji koji pružaju sliku o tvrtkama:

Bilanca

Račun dobiti i gubitka (RDG)

Izvještaj o novčanom tijeku

Slika 10.1. Temeljni finansijski izvještaji

Što je bilanca?

Bilanca (još se naziva izvještaj o finansijskom položaju) je finansijski izvještaj izražen u novcu koji daje pregled stanja imovine, kapitala i obveza na određeni dan, pruža podatke o finansijskom položaju poslovnog subjekta: kolika je i kako raspoređena imovina te oda-kle je imovina – iz vlastitih ili tuđih izvora¹³.

Sadržaj bilance

Bilanca se prikazuje tabelarno, a sastoji od 2 dijela: aktive i pasive.

Aktiva bilance sadrži svu imovinu koju poduzeće ima: dugotrajnu (vijek trajanja dulji od jedne godine) i kratkotrajnu (vijek trajanja kraći od 1 godine) te sve oblike imovine (pravo, stvar, novac).

U pasivi bilance nalazi se vlastiti kapital ili glavnica te tuđi izvori odnosno obveze (dugo-ročne i kratkoročne).

¹³ Bratičević D., Daničić L. (2014.). Računovodstvo 1, Profil, Zagreb, str.45-46

Tablica 10.1. Bilanca - sadržaj

Aktiva	Pasiva
Imovina (dugotrajna)	Kapital (glavnica) – vlastiti izvori
Imovina (kratkotrajna)	Obveze ili dugovi – tudi izvori
Ukupna aktiva	Ukupna pasiva

Slika 10.2. Osnovno načelo bilance

AKTIVA

IMOVINA

Dugotrajna imovina naziva se još stalna imovina, pretvara se u novac u periodu duljem od 1 godine. U bilanci se pojavljuje kao: nematerijalna, materijalna, finansijska i potraživanja. Kratkotrajna imovina ili tekuća odnosi se na novac i imovinu za koju se očekuje da će se pretvoriti u novac ili potrošiti do jedne godine ili jednog proizvodnog ciklusa. Dijeli se na: zalihe, potraživanja, finansijsku imovinu i novac.

PASIVA

KAPITAL

Uplaćeni kapital je iznos kapitala što su ga unijeli ulagači kojima taj poslovni subjekt pripada.

OBVEZE

Obveze su dugovi tvrtke koji su nastali kao posljedica poslovnih događaja (dugovi dobavljačima od kojih je nabavljena roba, dugovi zaposlenima za plaće, banci kojim treba vratiti kredit i slično).

Dugoročne obveze dospijevaju u roku duljem od jedne godine.

Kratkoročne obveze (tekuće) dospijevaju unutar jedne godine.

Što se sve može pročitati i zaključiti iz bilance?

Bilancem stanja utvrđuje se cjelokupna aktiva (imovina) i cjelokupna pasiva (izvori finan- ciranja). Bilanca daje korisnicima informacije o tome što poduzeće ima na određeni dan (aktiva), što poslovni subjekt duguje i što mu ostaje kad se od imovine oduzmu obveze (pasiva). Bilanca je osnova za financijsku analizu, analizu zaduženosti, profitabilnosti i likvidnosti. Kao najvažniji financijski izvještaj predmet je revizije (dodatne provjere i kontrole). Izrada bilance stanja ne može se odvojiti od **bilance uspjeha**, odnosno računa dobiti i gubitka (koji prikazuje prihode i rashode te financijski rezultat ostvaren u određenom razdoblju).

Bilanca je najznačajniji finansijski izvještaj, jer pruža informacije o finansijskom položaju tvrtke, ali treba pratiti još:

- račun dobiti i gubitka (RDG) i
- izvještaj o novčanom tijeku.

RAČUN DOBITI I GUBITKA (RDG) ili bilanca uspjeha) je finansijski izvještaj koji daje pregled ostvarenih prihoda, rashoda i finansijskog rezultata za određeno razdoblje.

POZITIVAN FINANSIJSKI REZULTAT ili **DOBIT**: prihodi > rashodi

NEGATIVAN FINANSIJSKI REZULTAT ili **GUBITAK**: prihodi < rashodi

IZVJEŠTAJ O NOVČANOM TIJEKU iskazuje novčane tijekove, tj. priljev i odljev novca i novčanih ekvivalenta¹⁴ u određenom obračunskom razdoblju.

Primjer

Na temelju podataka iz bilance tvrtke A i tvrke B, procijenite koja vam se tvrtka čini „bolja“, odnosno sigurnija za vas kao potencijalne zaposlenike.

Tablica 10.2. Bilanca tvrtke A (31. 12.)

Aktiva	Iznos	Pasiva	Iznos
Dugotrajna imovina	200 000,00	Kapital	260 000,00
Materijalna Financijska	150 000,00 50 000,00	Upisani kapital Dobit	200 000,00 60 000,00
Kratkotrajna imovina	300 000,00	Dugoročne obveze	140 000,00
Zalihe Potraživanja Novac	120 000,00 80 000,00 100 000,00	Kratkoročne obveze	100 000,00
Ukupna aktiva	500 000,00	Ukupna pasiva	500 000,00

Tablica 10.3. Bilanca tvrtke B (31. 12.)

Aktiva	Iznos	Pasiva	Iznos
Dugotrajna imovina	300 000,00	Kapital	250 000,00
Nematerijalna imovina Potraživanja Financijska	200 000,00 50 000,00 50 000,00	Upisani kapital Rezerve Gubitak	200 000,00 100 000,00 -50 000,00
Kratkotrajna imovina	300 000,00	Dugoročne obveze	200 000,00
Zalihe Financijska imovina Novac	150 000,00 110 000,00 40 000,00	Kratkoročne obveze	150 000,00
Ukupna aktiva	600 000,00	Ukupna pasiva	600 000,00

¹⁴ To su kratkoročna i visoko likvidna ulaganja koja se mogu brzo konvertirati odnosno zamijeniti za novac, npr. državne obveznice i komercijalni zapisi (MSFI 7).

Uspoređivanjem ovih dviju bilanci možemo zaključiti da je situacija tvrtke A za budućeg zaposlenika povoljnija nego u tvrtki B: uspoređene su stavke imovine (slično stanje, ali tvrtka A ima više novca, što je važno za isplatu plaća i druge kratkoročne obveze), tvrtka A posluje pozitivno (s dobitkom od 60 000,00 kn), a tvrtka B s gubitkom (50 000,00 kn), tvrtka B ne može platiti dugove koji su dospjeli na plaćanje (kratkoročne obveze u iznosu od 150 000,00 kn) jer ima novca samo 40 000,00 kn, obveze tvrtke B veće su od njenih vlastitih izvora, što nije povoljna situacija.

Slika 10.3. Usporedba bilanci tvrtke A i tvrtke B

Na ovoj stranici su bez naknade dostupni godišnji finansijski izvještaji te druga dokumentacija koju su, prema članku 30. Zakona o računovodstvu, poduzetnici dužni dostaviti FINA-i radi javne objave:

<http://rgfi.fina.hr/JavnaObjava-web/jsp/prijavaKorisnika.jsp>.

11. ŠTEDNO-ULAGAČKI PROIZVODI

Ulaganje

O štednji treba razmišljati u najranijoj životnoj dobi. Međutim, sama štednja bez dobre investicijske strategije ušteđenih sredstava ne jamči osiguranje finansijske sigurnosti u budućnosti. Važno je kod investicijskih strategija analizirati svaki štedno-ulagački proizvod sa stajališta: prinosa, rizika, troškova investiranja i likvidnosti.

Za svako razdoblje u životu postoji **najbolja strategija ulaganja**:

- **mladost** je vrijeme za riskiranje (dionice, investicijski fondovi),
- **srednja dob** za maksimiziranje štednje (izdvajanje za treći mirovinski stup i štednja),
- **starija dob** zahtijeva disciplinu tj. ulaganje u manje rizične štedno-ulagačke proizvode.

Štedno-ulagačkim planom određuju se uvjeti, vrsta, trajanje ulaganja i izabiru se ulagački proizvodi koji će najbolje zadovoljiti potrebe i želje ulagača, a istodobno upravlja financijama kako bi se s novcem učinio maksimum.

Vrste ulaganja:

- ulaganje u štednju u finansijskim institucijama – minimalni rizik, ali i manja zarada
- ulaganje u vrijednosne papire i investicijske fondove – viši prinosi, ali i veći rizik
- ulaganje u nekretnine
- ulaganje u druge alternativne oblike: obrazovanje, zlato, dijamanti, umjetnine, Bitcoin...
- Prilikom izvedbe plana najbolje je kombinirati i uložiti u više štedno-ulagačkih proizvoda s obzirom na životnu dob, preferenciju rizika, ali i sposobnost prihvatanja rizika.

Mogući oblici „čuvanja“ i ulaganja štednje

Tezauracija – čuvanje novca kod kuće tzv. „držanje novca u čarapi“. Građani čuvaju novac kod kuće kada nemaju povjerenja u bankarski sustav.

Slobodna (avista) štednja – novac na tekućim i žiroračunima te na štednim knjižicama u bankama kojim vlasnik može raspolagati bez ikakvih ograničenja.

Oročena štednja (nenamjenska) - vlasnik raspolaže sredstvima nakon isteka roka oročenja, ali i prijevremenim raskidom ugovora.

Dječja štednja - može se ugovoriti na ime djeteta do 18 godina starosti zastupanog po roditelju/skrbniku koji može ograničeno raspolagati sredstvima štednje na ime maloljetnog djeteta sukladno odredbama Obiteljskog zakona¹⁵.

Stambena štednja - namjenska štednja kod koje štediša nakon određenog vremenskog roka stječe pravo povoljnog korištenja stambenog kredita; to je štednja uz državna poticajna sredstva.

Dobrovoljna mirovinska štednja – ulaganje građana u dobrovoljne mirovinske fondove.

Životno osiguranje sa štednom komponentom - uvjek se isplaćuje naknada, bilo kao

¹⁵ https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_09_103_1992.html (25.09.2018.)

ispala štete zbog osiguranog događaja (bolest, nezgoda, invalidnost, smrt), bilo kao ispla-
ta ugovorene svote zbog doživljenja.

Ulaganje u otvorene i zatvorene investicijske fondove – mogućnost ostvarenja maksimalnih prinosa uz prihvatanje definiranog rizika.

Ulaganje u domaće i strane dionice - zarada od kapitalne dobiti (razlika između kupovne i prodajne cijene dionice) i dividende. Uлагаč kod ulaganja u dionice može ostvariti neograničene prinose, ali i izgubiti dio ili sveuloženo.

Ulaganja u domaće i strane obveznice (poduzeća, gradova, država) – manje rizično od ulaganja u dionice, ali uz niže prinose.

Ulaganje u investicijsko zlato i druge plemenite kovine (srebro, platina, paladij)

Ulaganje u kriptovalute (Bitcoin, Ethereum, Litecoin...)

Ulaganje u nekretnine (kuće, stanovi, zemljišta...)

Ulaganje u obrazovanje– najpametnija je osobna investicija. Mnogi smatraju kako je znanje jedina dugoročno održiva konkurentska prednost nacije.

Ulaganje u vlastitu poduzetničku ideju

Važno je znati da nema apsolutne sigurnosti u ulaganju i da: *Sigurno je da ništa nije sigurno.*¹⁶

¹⁶ Prilagođeno prema: Belak, V., Aljinović-Barać, Ž. (2008). Tajne tržišta kapitala. Zagreb: Belak excellens (str. 1)

12. RIZICI KUĆANSTVA I ZAŠTITA OD RIZIKA

U pripremanju mlađih za budućnost važno je naglasiti kako uz štednju, osiguranje od rizika poboljšava perspektivu finansijske sigurnosti pojedinca i obitelji.

Za razliku od štedno-ulagačkih proizvoda gdje je cilj prinos, proizvodi osiguranja temelje se na načelima uzajamnosti i solidarnosti, što znači da će se iz prikupljenih premija osiguranja svih osiguranika podmiriti osigurani gubitak osiguranika koji su imali štetni slučaj.

Osnovna podjela osiguranja: životna i neživotna osiguranja.

Životnim osiguranjem građani se osiguravaju od rizika koji ugrožavaju život i zdravlje kako bi finansijski zaštitali sebe i članove obitelji u slučaju bolesti, invalidnosti i smrti.

Neživotna osiguranja dijele se na:

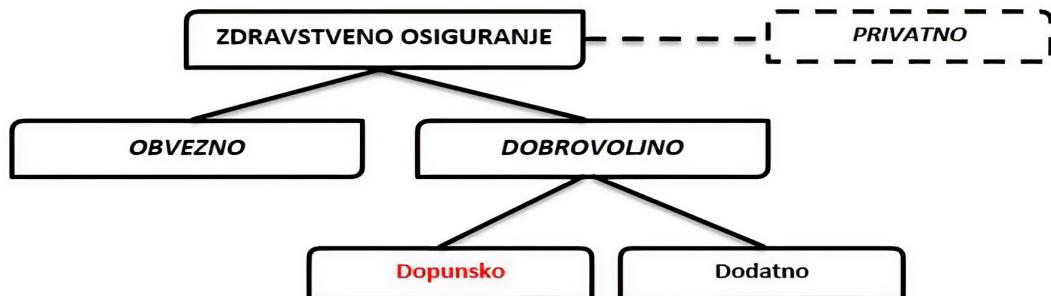
- **obvezna**
- **dragovoljna.**

Obvezno osiguranje od automobilske odgovornosti zakonski je propisana obveza svih vlasnika ili korisnika motornih vozila.

Kasko osiguranje vozila je dobrovoljno osiguranje koje omogućava isplatu naknade štete na vlastitom vozilu, čak i u slučajevima osobne krivice za nesreću. Preporučuje se kod novijih vozila.

Osiguranjem kućanstva osiguravaju se objekti i stvari kućanstva u stalno nastanjenim i nenastanjenim objektima.

Zdravstvenim osiguranjem pokrivaju se rizici od bolesti i invalidnosti osiguranika i članova njihove obitelji koje su prema zakonu dužni uzdržavati.

Slika 12.1. Zdravstveno osiguranje u RH

Dopunsko zdravstveno osiguranje osigurava pokriće određenih troškova zdravstvene zaštite iz obveznog zdravstvenog osiguranja.

Dodatno zdravstveno osiguranje - osigurava se viši standard zdravstvene zaštite u odnosu na standard zdravstvene zaštite iz obveznoga zdravstvenog osiguranja.

Privatno zdravstveno osiguranje - osigurava se zdravstvena zaštita fizičkim osobama koje borave u RH (a nisu se obvezne osigurati) i strancima u RH.

Putnim osiguranjem - prije putovanja u inozemstvo osiguravamo se od nepredvidljivih troškova i neugodnosti koje se mogu dogoditi za vrijeme putovanja. Putno osiguranje tako pokriva troškove nužnog liječenja u inozemstvu u slučaju pojave akutne bolesti ili tjelesne povrede koje su posljedica nezgode, spašavanje i medicinski nužan prijevoz osiguranika do najbliže bolnice ili ambulante, troškove prijevoza do bolnice i natrag do mesta prebivališta te prijevoza umrlog u domovinu.

Europska kartica zdravstvenog osiguranja - besplatna kartica HZZO-a koja omogućava korištenje zdravstvenih usluga u zemljama EU-a.

Osiguranje otplate kredita – pokriva rizike nemogućnosti podmirenja kreditnih obveza u slučaju neželjenih životnih situacija poput dugotrajnog bolovanja, prestanka radnog odnosa ili radne nesposobnosti.

13. PODUZETNIŠTVO

Temeljne odrednice poduzetništva

Poduzetništvo promatramo kao spremnost pojedinca (poduzetnika) ili više partnera da uz određeno ulaganje kapitala i preuzimanje rizika sudjeluju u stvaranju poslovnog potvjeta s ciljem stvaranja profita. Nositelj poduzetničkih aktivnosti je poduzetnik, koji je kreativan, sposoban i spreman za nove ideje i promjene.

Primjer

Za primjer poduzetnika poslužit će nam dobitnik nagrade Ernst&Young Poduzetnik godine za 2017. godinu Mate Rimac iz tvrtke Rimac Automobili. Tehnološka tvrtka Rimac Automobili osnovana je 2009. godine u Svetoj Nedjelji, a bavi se proizvodnjom električnih automobilova, kao i dijelova i tehnoloških rješenja za globalne automobilske kompanije, a trenutno zapošljava 350 ljudi.

Pravni oblici poduzetništva

Osoba koja se želi baviti poduzetništvom mora znati koji je pravni oblik najprikladniji za posao koji namjerava pokrenuti.

- dioničko društvo (d.d.)
- društvo s ograničenom odgovornošću (d.o.o.)
- jednostavno društvo s ograničenom odgovornošću (j.d.o.o.)
- obrt

Primjer

Ana se u slobodno vrijeme bavi fotografijom te je došla na ideju kako bi bilo dobro unovčiti tu svoju vještinu.

Što je Ani isplativije: otvoriti d.o.o. ili obrt?

Opis	Obrt	Trgovačko društvo (d.o.o.)
Temeljni kapital	Nema	Minimalno 20.000,00 Kn
Troškovi osnivanja	Oko 1.000,00 Kn	Oko 6.000,00 Kn
Vrijeme trajanja osnivanja	Do 8 dana	15 - 20 Dana
Mjesto registracije	Nadležni ured državne uprave županije ili grada	Trgovački sud prema sjedištu društva
Odgovornost	Vlastitim imovinom	Temeljnim kapitalom
Djelatnost	Sve dopuštene djelatnosti uz posjedovanje odgovarajuće stručne spreme za vezane obrte i/ili povlastice za povlaštene obrte	Sve dopuštene djelatnosti
Zapošljavanje	Nema ograničenja	Nema ograničenja
Knjigovodstvo	Jednostavno knjigovodstvo	Dvojno knjigovodstvo
Porezne stope	Progresivni: 0%, 24% i 36% ovisno o visini dohotka	Porez na dobit 18% ili 12%
Porez na dodanu vrijednost	Plaćeni i naplaćeni računi	Primljeni i izdani računi
Članstvo u komorci	Obvezno u hok-u	Obvezno u hgk

14. INTERNETSKO BANKARSTVO I ONLINE KUPOVINA

Brzi razvoj tehnologije i nova znanja donose stalne promjene u gospodarstvu, a razvojem interneta stvorili su se uvjeti za komercijalnu primjenu i razvoj elektroničkog poslovanja. Prilagodba poslovanja digitalnim trendovima nije zaobišla ni bankarsko poslovanje. Svaka banka na tržištu, želeći biti konkurentna svojim klijentima nudi usluge internetskog i mobilnog bankarstva.

E-bankarstvo je suvremenii način poslovanja banaka i obavljanja bankarskih transakcija pri čemu se koriste suvremena tehnološka rješenja i internet.

Prednosti e-bankarstva	Nedostatci e-bankarstva
<ul style="list-style-type: none">• Vremenska i prostorna neograničenost• Smanjeni troškovi građana• Kontinuirani pristup informacijama	<ul style="list-style-type: none">• Odbojnosc prema inovacijama - zaposlenika i građana• Rizici od krađe i zloupotrebe podataka• nedovoljna infrastruktura

Slika 14.1. Prednosti i nedostatci e-bankarstva

Mobilno bankarstvo je bankarstvo pri kojem se bankovnom računu, kreditnoj kartici ili nekom drugom financijskom računu pristupa pomoću pametnog telefona ili sličnog uređaja.

Prednosti mobilnog bankarstva	Nedostatci mobilnog bankarstva
<ul style="list-style-type: none">• Možemo obaviti razne vrste novčanih transakcija u bilo kojem trenutku s bilo kojeg mesta• Pristup uslugama preko mTokena	<ul style="list-style-type: none">• Nedostatak sigurnosti pri obavljanju novčanih transakcija• Rizici od krađe i zloupotrebe podataka

Slika 14.2. Prednosti i nedostatci mobilnog bankarstva

Zanimljivost

U RH 30% klijenata ima internet bankarstvo.

Internet bankarstvo koristi 51% Euroljana.

Upotreba internet bankarstva raste paralelno s razinom obrazovanja.

Slika 14.3. Korisnici Internet bankarstva Izvor:
[http://www.poslovni.hr/tehnologija/u-rh-30-klijenata-ima-online-bankarstvo-336436.\(08.09.2018.\)](http://www.poslovni.hr/tehnologija/u-rh-30-klijenata-ima-online-bankarstvo-336436.(08.09.2018.))

Online kupovina

Online kupovina je rezultat tehnološkog razvoja i interneta i predstavlja oblik elektroničke trgovine koja potrošačima omogućuje da izravno kupuju robe ili usluge od prodavatelja putem interneta koristeći web preglednik.

Proces online kupovine

Slika 14.4. Proces online kupovine

Prednosti online kupovine	Nedostatci online kupovine
<ul style="list-style-type: none">Štedi vrijemeJednostavnostVeliki izbor proizvodaMogućnost jednostavne usporedbe cijena	<ul style="list-style-type: none">Opasnost os lažnog oglašavanjaTrošak isporukeSigurnost plaćanjaČekanje isporuke

Slika 14.5. Prednosti i nedostatci online kupovine

Zadatak

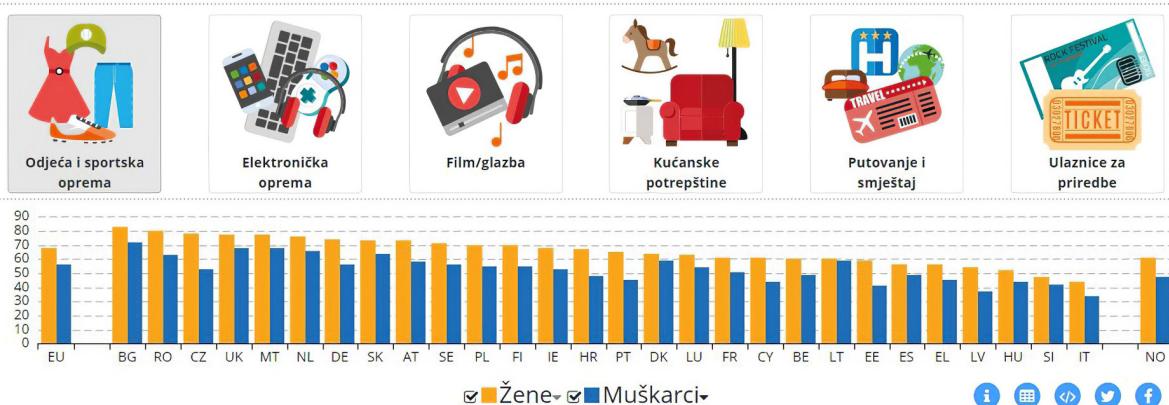
Analizirajte statističke podatke kupovine putem interneta u Europi u 2016. godini objavljene u publikaciji Državnog zavoda za statistiku "Život žena i muškaraca u Europi 2016."

Kupovanje putem interneta, 2016

(Udio žena/muškaraca u dobi između 16 i 74 godine koji su naručili odjeću ili sportsku opremu putem interneta u posljednjih godinu dana,

% svih žena/muškaraca iste dobi koji su naručili robu ili usluge putem interneta u posljednjih godinu dana)

Slika 14.6. Kupovanje putem interneta, 2016. Izvor: <https://www.dzs.hr/womenmen/> (08.09.2018.)

Tumačenje statističkih podataka:

Predmeti koji se kupuju razlikuju se za muškarce i žene. Mnogo veći udio žena nego muškaraca kupovao je odjeću putem interneta (68 % ženskih e-kupaca u usporedbi s 56 % muških), dok je mnogo veći udio muškaraca kupovao elektroničku opremu (17 % ženskih e-kupaca i 31 % muških).

Postojale su male razlike u kupovini filmova putem interneta (20 % ženskih e-kupaca i 26 % muških), kupovine kućanskih dobara (43 % odnosno 45 %), rezervaciji prijevoza i smještaja (51 % odnosno 52 %) te nikakve razlike što se tiče kupovanja karata (38 % za oba spola).

Zaštita prilikom kupovine na internetu

Internetom prijete razne opasnosti zlonamjernih korisnika koji prijete našoj privatnosti. Kad se odlučimo za online kupnju, važno je koristiti sigurno računalo s antivirusnim programom koje će štititi naše podatke. Valja izbjegavati online kupovinu koristeći javno računalo s javnom mrežom.

Budite oprezni, ne klikajte na sve što vidite!

Savjeti za online kupnju:

- Provjerite sigurnost mrežne stranice - ima li web stranica adresu, broj telefona i slične podatke koji se mogu provjeriti.
- Provjerite ima li web trgovina SSL protokol - pogledajte u adresi web trgovine koja umjesto s <http://> treba počinjati s <https://> kao i da ispred svog URLa ima znak zaključanog lokota .
- Provjerite ima li web trgovina javno objavljene komentare kupaca na društvenim mrežama ili forumima gdje se može vidjeti odgovara li web trgovac kupcima, trudi li se riješiti probleme u poslovanju.
- Prije kupnje, provjerite uvjete povrata robe, zaštitu podataka i garanciju proizvoda.
- Provjerite iz koje zemlje se pošiljka šalje.
- Provjerite koju dostavnu službu web trgovina koristi.
- Budite jako oprezni ako kupujete preko društvenih mreža.

PayPal račun najrašireniji je internet servis za primanje i slanje novca te u online trgovini funkcioniра kao virtualni novčanik. Za registraciju na PayPal račun potrebna je debitna ili kreditna kartica.

Postupak otvaranja PayPal računa možete pronaći na linku:

<https://www.ucionica.net/ostalo/kako-otvoriti-paypal-racun-1484/>, (08.09.2018.)

Kodeks EU-a o **pravima na internetu** objavila je Europska komisija s ciljem zaštite prava potrošača prilikom korištenja internetske mreže i usluga.

Prijevod dokumenta Europske komisije Code of EU Online Rights, dopunjeno s odredbama Zakona o zaštiti potrošača kojeg je objavilo Ministarstvo gospodarstva RH, dostupan je na linku:

<https://www.mingo.hr/public/documents/Info%20bro%C5%A1ura%20Kodek%20EU%20o%20online%20pravima.pdf>, (08.09.2018.)

15. LITERATURA

1. Ivanov, M. Barbić, D., Razum A. (2017.). Moj novac moja budućnost, Štedopis, Institut za finansijsko obrazovanje, Zagreb
2. Buljan Barbača D. (2014.). Upravljanje osobnim financijama, Web knjižara, Split
3. Kesić T. (1999.). Ponašanje potrošača, Zagreb, Adeco
4. Ph. Kotler (1999.). Upravljanje marketingom, Informator, Zagreb
5. Čižmek Vujnović O., Krupka Z., Pavičić J. Vlašić G. (2014.). Marketing 2, Školska knjiga, Zagreb
6. Domac Lj., Kaleb-Kovačević A. (2014.). Bankarstvo i osiguranje 1, Školska knjiga, Zagreb
7. Pavičić J., Čižmek Vujnović Ondina, Krupka Z., Vlašić G. (2014.). Marketing 1, Školska knjiga, Zagreb
8. Tintor Ž., Čizmadija I. (2014.). Obiteljski posao, Školska knjiga, Zagreb
9. Bratičević D., Daničić L. (2014.). Računovodstvo 2, Profil, Zagreb
10. Muženić, R., Petrac, M., Žigman, A. (2014.). Bankarstvo i osiguranje 4, Mate, Zagreb
11. Mishkin, S. F. (2010.). Ekonomija novca, bankarstva i finansijskih tržišta, Mate, Zagreb
12. Gregurek, M., Vidaković, N. (2013.). Bankarsko poslovanje, Effectus, Zagreb
13. Klasić, K., Andrijanić, I. (2007.). Osnove osiguranja, načela i praksa, Teb, Zagreb
14. Belak, V., Aljinović-Barać, Ž. (2008.). Tajne tržišta kapitala, Belak excellens, Zagreb
15. Moelders, P. (2008.). Kako razgovarati s bankom, ProCredit Bank, Sarajevo
16. Delić, A. i dr. (2014.). Osmislite i provjerite svoju poduzetničku ideju, Ekonomski fakultet, Osijek
17. Osiguranje za početnike (2017.), Štedopis, Institut za finansijsko obrazovanje, Zagreb
18. Čemu zapravo služi osiguranje? (2014.), Hrvatski ured za osiguranje, Zagreb
19. dostupno na www.huo.hr/download_file.php?file=cemuzapravsluziosiguranjepdf.pdf
20. Cvrlje, D. (2014.). Povezanost koncepata finansijske pismenosti s uspješnošću upravljanja osobnim financijama. Doktorski rad. Ekonomski fakultet Zagreb
21. https://www.hup.hr/EasyEdit/UserFiles/Osijek/Publikacija_Osmislite%20svoju%20ideju.pdf (25.09.2018.)
22. <http://www.istrazime.com/psihologija-potrosaca/impulzivni-kupci>, (09.09.2018.)
23. <http://newliteracyset.eu/moodle/?lang=hr>, (09.09.2018.)
24. https://moodle.oss.unist.hr/pluginfile.php/52027/mod_resource/content/1/Upravljanje%20osobnim%20financijama.pdf, (09.09.2018.)
25. <http://web.efzg.hr/dok/FIN/dcvrlje/planiranje%20of.pdf> (27.12.17.)
26. <https://www.isplate.info/kalkulator-place-2019.aspx>. (9. 7. 2019.)
27. <https://www.procreditbank.ba/> (21.10.2019.)
28. <http://www.moj-bankar.hr/> (21.10.2019.)
29. <http://zse.hr/> (21.10.2019.)
30. <https://www.hanfa.hr/investicijski-fondovi/trgovanje-udjelima-investicijskih-fondova> (21.10.2019.)
31. <https://hrportfolio.hr/mirovinski-fondovi/usporedba-fondova> (21.10.2019.)
32. <https://www.imamnovac.com/Trgovanje-dionicama-u-inozemstvu-putem-interne-ta/136.aspx> (21.10.2019.)
33. https://admiralmarkets.com.hr/start-trading?utm_source=google&utm_medium=cpc&utm_campaign=HR_HR_products_cryptocurrencies_search&utm_term=trgovanje%20kriptovalutama&gclid=EAIAIQobChMIOorR_vjA2wIVbb7tCh1dnA-sE-

AAYASAAEgLw2vD_BwE (21.10.2019.)

34. <https://kompare.hr/osiguranje/dopunsko-zdravstveno-osiguranje/> (21.10.2019.)
35. https://www.moneyadviceservice.org.uk/en/tools/budget-planner/budget/how_to_use
36. <https://gov.hr/moja-uprava/zdravlje/zdravstveno-osiguranje/sudjelovanje-u-troskovima-zdravstvenih-usluga/> (21.10.2019.)
37. <https://www.uniqa.hr/shop/zdravstveno-osiguranje-456/456> (21.10.2019.)
38. <https://www.crosig.hr/hr/kampanje/osiguranje-imovine/> (21.10.2019.)
39. <https://kompare.hr/osiguranje/> (21.10.2019.)
40. <http://dzo.hzzo.hr/dopunsko-zdravstveno-osiguranje-na-teret-proracuna-rh/> (21.10.2019.)
41. <http://www.hzzo.hr/lijecenje-u-inozemstvu/vasa-prava-europska-iskaznica-zdravstvenog-osiguranja-ehic-i-europskonacionalno-zakonodavstvo/> (21.10.2019.)
42. <https://www.crosig.hr/hr/osiguranja/krediti/osiguranje-otplate-kredita/> (21.10.2019.)
43. <https://www.uniqa.hr/> (21.10.2019.)
44. <https://www.uniqa.hr/fizicke-osobe/zivot-investicija/9> (21.10.2019.)
45. https://www.uniqa.hr/UserDocsImages/dokumenti/bro%C5%A1ure/Putovanje%20i%20Odmor_Putno%20osiguranje.pdf (21.10.2019.)
46. <http://bilijon.com/usporedba%20cjenika%20dopunskog%20zdravstvenog%20osiguranja%20-%20sije%C4%8DDanj%202018..html> (21.10.2019.)
47. <https://hrcak.srce.hr/file/99921> (21.10.2019.)
48. <https://www.hnb.hr/-/vrste-kredita> (21.10.2019.)
49. http://infos.hok.hr/faq/a_pravni_savjeti/a4_oblik_poslovanja/u_cemu_je_razlika_iz-medu obrta_i_trgovackog_drustva (21.10.2019.)
50. <https://www.hanfa.hr/media/1459/fin-pismenost-bro%C5%A1ura.pdf> (21.10.2019.)

Popis slika

- Slika 1.1. Sastavnice finansijske pismenosti / 9
- Slika 1.2. Sastavnice po kojima je mjerena finansijska pismenost (Izvor: Provedeno istraživanje HANFA-e) / 10
- Slika 1.3. Potrošnja novca učenika Ekonomski i upravne škole i Škole za dizajn, grafiku i održivu gradnju / 10
- Slika 1.4. Štednja novca učenika Ekonomski i upravne škole i Škole za dizajn, grafiku i održivu gradnju / 10
- Slika 2.1. Motivacijski ciklus (Izvor: Pavičić J., Čižmek Vučnović O., Krupka Z., Vlašić G. (2014.). Marketing 1, Školska knjiga, Zagreb / 13
- Slika 3.1. Izvori primitaka u kućanstvu / 16
- Slika 3.2. Vrste izdataka u kućanstvu / 17
- Slika 4.1. Faze finansijskog planiranja (Izvor: Ivanov, M. Barbić, D., Razum A. (2017.). Moj novac moja budućnost, Štedopis, Institut za finansijsko obrazovanje, Zagreb, str. 152 / 19
- *Navedeni iznos ne predstavlja točnu cijenu koštanja / 20
- Slika 5.1. Vrste suvremenog novca / 23
- Slika 7.1. Vrste kredita Izvor: Ivanov M., Barbić D. i Razum A. (2017.). Moj novac, moja budućnost , Štedopis, Zagreb / 27
- Slika 8.1. Važni pojmovi u vezi s plaćama - Izvor: prema Bratičević D., Daničić L. (2014.). Računovodstvo 2 , Profil, Zagreb / 28
- Slika 8.2. Sastav bruto plaće („bruto 1“) / 28
- Slika 8.3. Obračun plaće („bruto 1“) / 29
- Slika 8.4. Obračun plaće od bruto 1 do neto iznosa / 29
- Slika 8.5. Obračun plaće „bruto 2“ / 31
- Slika 8.6. Obračun plaće (Izvor: <https://www.isplate.info/kalkulator-place-2018.aspx>. (9. 7. 2018.)) / 31
- Slika 9.1. Podjela poreza (Izvor: Autori prema Hrvatskom poreznom sustavu Ministarstva finančija (Institut za javne financije, Zagreb, 2016.) https://www.porezna-uprava.hr/HR_publikacije/Prirucnici_brosure/PorezniSustav_2012.pdf) / 34
- Slika 9.2. Stope PDV-a u RH (2019..) / 35
- Slika 10.1. Temeljni finansijski izvještaji / 36
- Slika 10.2. Osnovno načelo bilance / 37
- Slika 10.3. Usporedba bilanci tvrtke A i tvrtke B / 39
- Slika 12.1. Zdravstveno osiguranje u RH / 42
- Slika 14.1. Prednosti i nedostatci e- bankarstva / 45
- Slika 14.2. Prednosti i nedostatci mobilnog bankarstva / 45
- Slika 14.3. Korisnici Internet bankarstva Izvor: [http://www.poslovni.hr/tehnologija/u-rh-30-klijenata-ima-online-bankarstvo-336436,\(08.09.2018.\)](http://www.poslovni.hr/tehnologija/u-rh-30-klijenata-ima-online-bankarstvo-336436,(08.09.2018.))
- Slika 14.4. Proces online kupovine / 46
- Slika 14.5. Prednosti i nedostatci online kupovine / 44
- Slika 14.6. Kupovanje putem interneta, 2016. Izvor: / 44
<https://www.dzs.hr/womenmen/>,(08.09.2018.)

Popis tablica

- Tablica 1.1. Evidencija potrošnje / 11
Tablica 2.1. Čimbenici koji utječu na ponašanje potrošača
(Izvor: Adaptirano prema Kesić T. (1999.). Ponašanje potrošača, Adeco, Zagreb, str. 97) / 14
Tablica 3.1. Primjer proračunske tablice obitelji / 18
Tablica 4.1. Postavljanje obiteljskog financijskog cilja prema kriteriju „SMART“ / 21
Tablica 4.2. Pregled mjesecnih primitaka i izdataka obitelji Bilandžić / 21
Tablica 8.1. Obračun plaće za djelatnike / 33
Tablica 10.1. Bilanca - sadržaj / 37
Tablica 10.2. Bilanca tvrtke A (31. 12.) / 38
Tablica 10.3. Bilanca tvrtke B (31. 12.) / 38

€

OSNOVNE INFORMACIJE O KORISNIKU PROJEKTA

Ekonomski i upravni škola

SPLIT

A: Vukovarska 37, 21000 Split
T: +385 21 401 300
F: +385 21 401 301
E: ured@ss-ekonomskiupravna-st.skole.hr
www.ss-ekonomskiupravna-st.skole.hr

%

PROJEKTNI PARTNERI

Škola za dizajn, grafiku
i održivu gradnju, Split
www.gogss.hr

Sveučilište u Splitu,
Ekonomski fakultet
www.efst.unist.hr

Cluster za eko-društvene
inovacije i razvoj CEDRA Split
www.cedra.hr

Naziv projekta:

"FINAME PRO - Kompetencije za uspješnije cjeloživotno učenje
i izazove suvremenog društva"

Šifra projekta:

UP.03.2.2.03.0082

Trajanje projekta:

24 mjeseca (studeni 2017. – studeni 2019.)

Vrijednost projekta:

1.371.199,99 HRK

Sufinancirano iz europskih strukturnih i investicijskih fondova:

1.239.190,85 HRK

Više informacija o EU fondovima:

www.strukturnifondovi.hr

POSREDNIČKO TIJELO RAZINE 1 (PT1)

MINISTARSTVO ZNANOSTI
I OBRAZOVANJA
REPUBLIKE HRVATSKE

A: Donje Svetice 38, 10 000 Zagreb
W: www.mzo.hr
E: odgojiobrazovanje@mzo.hr

\$

POSREDNIČKO TIJELO RAZINE 2 (PT2)

Agencija za
strukovno obrazovanje
i obrazovanje odraslih

A: Amruševa 4, 10 000 Zagreb
W: www.asoo.hr/defco
E: defco@asoo.hr